

God Warana Miisena Mak Igirumi

Wonawiiakowa

Mmko bukana na Yesu yana bagibagi da yana wiiyeveveyana girumina dagudaguna. Wawaya iiyabo mmko bukana igirumina gegha kana waghawagha iyawonedana bi taparoro dagudaguna babadidi tupadi sinoghosi da Mak igirumi. Mak na gegha Yesu kana kivikivina yadi twelve bi kamodiye tana bi akowa damdi korotodi sigeruwana da touna Pita yawata Rounne simakae na Pita igeghomiiri da Yesu yana bagibagi da yana wiiyeveveyana waragututudi peyaridi Mak iwoneni. Na Mak nokodi waragututudi igiruma da wiigeruwana damdi Rounne siyakovi da Yesu na iiyabo bi awaki ibera.

Sisiya dagudaguna mmko bukana kamone yawonewoneda da “Yesu Keriso, God natuna warana miisena.” Mmko bukana kamone takita da Yesu maragata gwabine da bera iberana. Mmko takita na raghanina wawaya yiyevevedina, kanuma beroberodi wawaya gwabidima yarukwavina, wawaya gubagubadi yiyawiidi da yadi berona yanoghotatavedi. Mak na Yesu yana bagibagi kiiravine igiruma kirakii, bi gegha yana wiiyeveveyana kiiravine iyagiruma kirakina. Yiyeveveda da metagha Yesu korosiye irabobo da wawaya tupadi iyiyawiidi bi metagha God raboboma ikabiwiigeghomiiri.

Jon Babataito idima

Mat 3:1-12; Luk 3:1-18; Jhn 1:19-28

¹ Yesu Keriso, God natuna, warana miisena mma naboni yadagudaguni.

² Naghove waghata **peroveta** Aisaiya yana buka kamone igiruma da God ivisisiya iwona bo,

“Kowaiyana! Yagu sawariyonayona anawonataveni naghomiye ininagho da touna yami keda inagigiri.

³ Wawaya mayabe yakwatukwatu yawonawona bo,

“Tami Bada kiiravine kokabunagha, bi yana keda kovirotomani da inapepewa.’ ”

⁴ Wasina bi Jon ipiika, mayabe wawaya iyabaabataitodi bi God warana iyadimedimeni iyawonewonedi bo, “Yami bera beroberodi kokabitoura bi konatubuwamira da God yami tamumu inanoghotatavedi, bi konababataito na inimatakira da yami beronama kotubuwamira.”

⁵ Wawaya Jiudiya da Jerusalem kamodima sikanibu Jon siyawaiyaneni. Yadi bera beroberodi siyimaghamaghatara bi Jon iyabaabataitodi Jodan rarimine.

⁶ Jon kana kwama na, ribiribi kana waghawagha kamel ghunighuninama ibera bi iyakotekoteni, bi kana kiide na ribiribi bekanama ibera bi borine iviruvivireni. Bi nonowa kana kam na ghuro da manigewa.

⁷ Wasina, Jon nonowa iyisisiya bo, “Yagu maragata igisi. Wawaya muriguve yapiipiika na, touna yana maragata iragata kirakii. Tagu

gegaha kiimatanigu da anawasikuwaya bi kayena kana tourababara uravidi ayarupama. ⁸ Tagu rarimama abaabataitomi bi touna Kanuma Kabikabikuwayinama inababataitomi.”

Jon, Yesu ibabataitoni

Mat 3:13-17; Luk 3:21-22

⁹ Noko raghanine Yesu Galili kubure Nasaret meyagiina ikuyoveni ipiika Jon biidi, bi Jon Jodan rarimine Yesu ibabataitoni. ¹⁰ Bi Yesu rarimama iyageegeena, ikitada abama itamotatara bi Kanuma Kabikabikuwayina, ayabo mayimayiyina iyayoyo touna biidi. ¹¹ Bi God gamona abame iwona bo, “Tam na tagu natugu, iinuwayuyunem, bi tamve iinuwamiise.”

Seitan, Yesu iruyaghani

Mat 4:1-11; Luk 4:1-13

¹² Yaininagha Kanuma Kabikabikuwayina Yesu ivipora ikanibu mayabe. ¹³ Bi gabudara 40 Yesu mayabe iyamakamake na **Seitan** iyaruruyaghani da ware iyibekuni. Bi touna ribiribi dipa yawata siyamakamake, bi God yana aneyaneya sikoyayi.

Yesu, wanowanota damdi ruwamaruwa ik-watuvedi

Mat 4:12-22

¹⁴ Herod, Jon irubiuvuni murine na, Yesu inagho Galili kubure God Warana Miisena iyadimedimeni wawaya biiyadi. ¹⁵ Nonowa iyisisiya bo, “God yana raghani nada ipiika! God yawa woune yana wawaya inibadedi na inoratu. Yami bera beroberodima kotubuwamira bi Warana Miisena konigeruveni.”

16 Bi raghani tana Galili sawana ririnagha ipepewa iyanono, da wanowanota wawayidi yadi bata ikitadi, Saimon da tiinaru Andru teya, sawae sewari siyitavenayowoyeni. 17 Na iwonedo bo, “Kopiika, kokivinigu. Bi aniyevemi da wawaya konakonadi da tagu sinigeruvenu, metagha ighana sewarima kokonakonadi na naboni.” 18 Wasina bi, yaininagha yadi sewari sikuyowana bi sikivini.

19 Bi kikiragha sinagho gerabarabana bi Zebedi natunatuna, Jemes da Jon yadi waga kamone sewari siyataratara bodaboda na ikitadi. 20 Bi yaininagha ikwatuvedi, “Kokivinigu.” Wasina bi, tamadinaki da yana bagibagi damdi waga kamone sikuyovedi bi Yesu sikivini.

Yesu, Kanuma berona ivikanibuveni
Luk 4:31-37

21 Wasina, Yesu kana kivikeyana teya Kaponiyam kwanatune siverakanibu, bi **wiiyawiiitaveyana gabudarine** na irughu **kabepepa barene** God warana wiiyeveveyana idaguni. 22 Wawaya yana wiiyeveveyana siviokoveni, basuna touna iyiyevewedi na ere maragasina, gegha gwara wiiyeveveyana damdi naboni.*

23 Wasina, bi kabepepa barena kamone iyiyeveweyana, na tomogha kanuma berona itowatawani na irukwatu 24 iyawonawona bo, “Awaki toumii biidi kunabera, Yesu, Nasaret tomogha? Bo kupiika toumii

* **1:22:** Naghove waghata, God yana gwara Mosis ivereni da Israel damdi siyakabisireni.

kunakasiwiiberomii? Akovi da tam iiyabo, tam na God yana Wiivinevinegha Kabikabikuwayina tana.”

²⁵ Bi Yesu iwonatagureni, iwona bo, “Ku-viraborabobo, tomogha kuyoveni!” ²⁶ Wasina, kanuma berona tomogha inuke kirakiiyeni, bi irakapara da ghamana bi ivikanibutaveni.

²⁷ Bi wawaya tupadi siviisokovena kirakiiyeni bi toudimani siyisisiya vivirana siyawonawona bo, “Mmko kokita? Mmkona wiiveveveyana wouna ere maragasina. Mmko tomoyina maragata gwabine na kanuma beroberodi yawonedi na sakabisisireni.” ²⁸ Yaininagha Yesu warana, Galili kuburina tupane wawaya siviwarareerebeni.

Yesu, wawaya korotodi iviyawiidi

Mat 8:14-17; Luk 4:38-41

²⁹ Bi yaininagha Yesu kana kivikivina teya **kabepepa barena** sikuyoveni sinagho Saimon da Andru yadi bareye bi Jemes da Jon yawata sivi-itugwagwaridi. ³⁰ Saimon rawananaki wasikena igubaga, sinina imuyamuya kirakii kepane iyakenakena, bi rotomanina Yesu siwoneni da touna metagha. ³¹ Irughu touna biidi, imana ikabi bi itainawiiigeghomiiri. Yaininagha sinimuyamuya wasike ikuyoveni bi igeghomiiri da ikoyagha yaporidi.

³² Gabudara iyowogha bi muriye ravidine, wawaya turadi gubagubagidi da iiyawogha kanuma beroberodi sitowatawanidi na korotodi sipiikedi Yesu biidi.† ³³ Bi kate wawaya tupadi

† **1:32:** Jius yadi wiiyawiiitaveyana gabudarina na Fraide ravidie yadaguni da yanagho Satade ravidie yakovi.

noko kwanatune bare naghone sivitaghomidi. ³⁴ Bi wawaya korotodi gubagegubage iviyawiidi, bi kanuma beroberodi wawaya gwabidima ivikanibuvedi. Bi kanuma beroberodi sakovi da touna iyabo na iwonedo bo, “Gegha konimaghamaghatara da tagu God natuna.”[‡]

Yesu, Galiline idima
Luk 4:42-44

³⁵ Raghani kana didiguba iyoghoyeni, na Yesu igeghomiiri, bare ikuyoveni bi inagho kubura nighorovine meme wawaya gegha na God biidi iyarurupari. ³⁶ Bi muriye Saimon turaturana teya sikanibu siyininoyeni. ³⁷ Bi sibanani na siwoneni bo, “Wawaya korotodi sitarakiiyanem.”

³⁸ Iwonabodedi, bo “Tana nagho meyagii mududi mma riridae, bi God warana toudi biidi bada anadimeni. Touna kiiravine apiika.” ³⁹ Wasina, Galili kuburina iverabouni God warana **kabepepa baredigha** iyarerereyi bi wawaya gwabidima kanuma beroberodi iyikanibuwana.

Yesu, tomogha iviyawiini
Mat 8:1-4; Luk 5:12-16

⁴⁰ Raghani tana tomogha sinine gubaga korekore ikabi, na ipiika Yesu biidi bi ivituwapore

[‡] **1:34:** Yesu yakovi da kanuma beroberodi iyiwaghasinedi da toudi siyawona da touna God yana wiivinevinegaha tana na wawaya siyabera towoyi bi siyakabi wiimiiri da wiiyogha badana iyinaghovedina naboni.

oghogheyana bi ivipepeyana iwona bo, “Kunawini tagu wiiyawiguna, rubana kunimiiseyegu.”§

⁴¹ Wasina bi, Yesu tomoyina ikita na nuwanuwana ivisi da ivikanighughuveni, na imana ikoghasi da ikabitowoyi bi iwona bo, “Wasina akayokayoveni da aniyawim. Yam berona avikovini.” ⁴² Bi yaininagha gubaga tomogha gwabine ikovi bi touna iyawamagha. ⁴³ Bi Yesu sisiya bagibaginama iwonawiiyoyowaneni bi iviporani, iwona bo, ⁴⁴ “Wasina, kunagho. Wawaya getagu kiiraviguve kunawonedina. Rotomanina kunagho da **prist** biidi, bi kunidebena mayem. Bi Mosis yana gwara nunune kunasuwara bi noko iniyevevedi da tamna kuyawa.”**

⁴⁵ Bi gegha, tomogha ivisuwiibogae wawaya korotodi biiyadi iyisisiya awaki touna biidi itubughana, bi kubura tupana warana iyarererei. Wasina noko kiiravine gerubana da Yesu debagha kwanatu kamodiye iyarughuna, bi kubura makewapawapadiye iyamakamake. Bi wawaya kubura tupadima toudimani siyapiipiika touna biidi.

§ **1:40:** Jius yada gwara nununena, wawaya iiyabo gubaga berona sinine na touna dadabuna bi gegha Jiu wawaya. Toudi gegha siyiwaghasinedi da wawaya sinidi gubagubagidi siyakabikabi towotowoghana. Wawaya dadabudi na gegha siyiwaghasinedi da pari barene siyakabepepa bo meygii kamone siyamake. Noko biidi wawaya dadabuna touna yayawa magha, bi God yiwaghasineni da wawaya teya sinamake bi pari barene sinakabepepa.

**

1:44: Prist touna inisuwona da tomogha kana gubaga yakovi.

2

Yesu, tomogha digadigana iviyawiini

Mat 9:1-8; Luk 5:17-26

¹ Yesu kana kivikivina teya siveramagha Kaponiyamma. Bi gabudara viya sikovi murine, na wawaya siwaiyana da touna bareye na ² koroto sivitaghomidi name, da getana gawara bare kamone iyamakamakena, kate matamketa naghone teya. Bi God warana toudi biidi iyadimedimeni. ³ Bi wawaya ruwamaruwa sipiika touna biidi, tomogha imana da kayena raborabodi ritoma sikawari. ⁴ Bi wawaya sikoroto kirakii da simiiri babaridi, na gerubana tomoyina siyapiikeni Yesu biidi. Na toudi maghatare teteboruborugha sigae bare kubune, bi katovina muduna sikabitavetaveyana, meme rogune Yesu iyamiimirina. Wasina bi, bare kubuve bonagha sibera ikovina, tomogha ere ritona sivionayi iyowogha naghone. ⁵ Wasina bi, yadi wiitumaghana ikita, na tomoyina iwoneni bo, “Natugu, yam berona anoghotataveni, bi God kate gegha aro inaverem.”

⁶ Nama God yana gwara kana wiiyeveveyana damdi siyamakamake. Na toudimani nuwanuwadiyena naboni siyanuwanuwagiura, ⁷ “God touna kawagha bera beroberodi yanoghotataveyana. Awaki biidi mmko tomoyina naboni yisisiya? Touna God yigiboyi, yawonawona da God teya sivikoupopo.”

⁸ Yaininagha Yesu nuwanuwana kamone damina ikabi, bi iyakovi da toudi awaki siyanoghonoghosi, na iwonedi bo,

“Awaki kiiravine nuwanuwamiye naboni konuwanuwagiura? ⁹ Meko sisiyina gegha iyapiropirona, tomogha imana da kayena raborabobona tanawoneni bo, ‘Yam tamumu anoghotataveni,’ bo tanawona bo, ‘Geghomiiri yam kepana kabi bi kunapepewa?’ ¹⁰ Noko biidi bera tana anabera da tami konakovi da God, yana **Wiisuwona Tomoyina** maragata iveregu, da bera beroberodi ananoghotatavedi bi kate wawaya mmko kuburine aniyawidi.” Wasina bi tomoyina iwoneni bo, ¹¹ “Awona, geghomiiri, yam kepana kabi bi kunagho bareye.” ¹² Wasina, bi wawaya tupadi siyakitakita bi tomoyina igeghomiiri, bi yaininagha yana kepana ikawari bi ikanibutaveyana. Tupadi sivilokoveni bi God sikabepepi, bi siyawonawona bo, “Gegha meme bera naboni kayakitana.”

Yesu, Livai Ivineyi

¹³ Yesu Kaponiyam kwanatuna ikuyovena mayeni bi kana kivikivina teya Galili sawana ririnagha sipepewa siyanono. Na koroto ghamana sipiika touna biidi, bi God warana iviyevevedi. ¹⁴ Ipepewa inagho gerabarabana, bi Livai ikita, touna Arupiyas natuna. Yana bagibagi barene iyamakamake, bi teks iyayuyuna. Yesu iwoneni bo, “Kivinigu da kagu kivikivina.” Wasina igeghomiiri bi inagho da ikivini.

¹⁵ Muriyena, Livai yana bareye kamkena iyakamkam. Teks yuyuna da wawaya berodi korotodi na Yesu siyakivikivini nabo bi mabo, bi Yesu da kana kivikivina teya yawata

siyakamkam.* ¹⁶ God yana gwara kana wiiyeveveyana damdi na toudi **Perisis** yadi wawaya mududi noko berana sikita. Bi Yesu sikita teks yuyuna da wawaya berodi yawata siyakamkam, na kana kivikivina siwonedo bo, “Awaki biidi teks yuyuna da wawaya beroderodi teya sakamkam?”

¹⁷ Yesu iwaiyana bi muriye, iwonedo bo, “Wawaya yawawawiidi na gedokta siyakayokayoveni. Gegha, gubagubagidi toudi dokta sakayoveni.” Bi iwona bo, “Apiika na gewawaya misedi anakwatuvedina, bi apiika iyawogha bera berodi saberaberana anakwatuvedi.”

Bera katamanidi da wiiyeveveyana woudi

¹⁸ Gabudara tana, Jon **Babataito** kana kivikivina da **Perisis** mududi kam siyiya. Wawaya mududi sipiika Yesu biidi bi siwoneni bo, “Jon kana kivikivina da Perisis kadi kivikivina siyiya, kam gesiyakamkamna. Awaki kiiravine kam kivikivina patana sakamkam?”

¹⁹ Bi Yesu iwonedo bo, “Memeda tomogha wasike yarawarawayi, na turaturana gekamsiniya memeda touna patana yawatana, bo? Gegha. Touna yawatana, kam gesiniyana basuna toudi sinuwamiise patapata. ²⁰ Bi raghani murine, kana aviya sinakabitavenina. Nokodi raghani-diye, na toudi kam siniya, basuna toudi sinuwapoya.”

* **2:15:** Mosis, God yana gwara igirumi, da Perisis mmkodi gwaradi sakabi sisirena yaporidi. Toudi bada Jius yadi kiki mududi sakabi sisirena yaporidi. Siwona da wawaya iyawogha mmkodi gwara gegha siyakabikabi sisireyana yapora, na toudi wawaya berodi.

21 Bi kate iwona bo, “Sawara wouna api-keni, da gegha yami kiki yawata inikoupopoveni. Gegha iyyabo kwama wouna pinimina iyakabi da kwama katamanine iyatupaghiri. Bi naboni inaberana, muriye inarubotona kwama pinimina inatapikokoma na kwama wouna pinimina inatamogosira da kwama katamanina inagosiri, na bonayina inaragata kamokamogha. 22 Naboni bada, gegha iyyabo wain wouna iyiviwayi wain kadi kabikabiwiitaghoma ribiribi bekadima saberana katamanidi kamodiye. Inaberana, noko wain iniposi da kabikabiwiitaghoma inatamobewara, basuna gerubana inakasiironi, raghanine wain inapuro bi inaruruwana. Noko kiiravine wain da kabikabiwiitaghoma iniberodi. Gegha, wawaya na wain wouna, kabikabiwiitaghoma woune siniwagha na inakasiironi.”

Yesu na Wiiyawitaveyana Gabudarina kana Bada

23 **Wiiyawitaveyana gabudarina** tana Yesu kana kivikivina yawata wit kwabuna kamongha sirughuwona. Bi toudi siyanono, na kana kivikivina wit kamdi siyapunepuneka kam biidi.

24 **Perisis** mududi sikitadi noko berana siyaberabera, na Yesu siwoneni bo, “Kita, kwakovi da God yana gwara yigesu, da wiiyawitaveyana gabudarine bagibagi gegha. Bi awaki biidi sabagibagi?”

25 Yesu iwonabodedi bo, “Buka kamone si-giruma da awaki Deivid ibera kam ikayovenina, touna yana wawaya teya vitonana sirabobona. Tami waragututuna kokabiyavi bo, bi awaki

kiiravine yana basuna gekoyanoghonoghosina?
²⁶ Deivid irughu God yana bareye bred ki-
 iravine. Abiyata, touna **prist** kiikiwawona
 yana gabudare, bi nokodi bred nada God biidi
 isuwara. Prist wiibadadi toudi kawagha nokodi
 bred sakamkam, bi Deivid bred mududi ikam, bi
 yana wawaya mududi iveredi.” ²⁷ Yesu iwonena
 mayedi bo, “God wiiyawitaveyana gabudarina
 itore, na wawaya kiiravidiye da iniwiitedi, gegha
 wawaya iyaberadi da wiiyawitaveyana gabuda-
 rina kiiravine siyiwiitenina. ²⁸ Noko biidi, God
 yana **Wiisuwona Tomoyina**, na tagu wiiyawitaveyana gabudarina kana Bada.”

3

Yesu, tomogha ima raborabobona iviyawiini
Mat 12:9-14; Luk 6:6-11

¹ **Wiiyawitaveyana gabudarina** tana Yesu iveramagha irughu **kabepepa barene** bi tomogha imana raborabobona ikita nama iyamakamake. ² Na **Perisis** yadi kayowana da siyiwawuni na siyaruruwiiteteni bi siyakita da noko tomoyina iyyawiini wiiyawitaveyana gabudarine. ³ Bi Yesu tomoyina iwoneni bo, “Piika, wawaya naghodiye kunamiiri.” ⁴ Bi kate nokodi wawaya ivitarakiyanedi iwona bo, “Meko sirana imiise wiiyawitaveyana gabudarine: Miisena tana bera bo berona tana bera? Tani yawa bo tanakasunugha?” Bi getana iiyabo iyawonabodenina. ⁵ Na Yesu nuwanuwana ipughu bi ikita wiiveravera. Toudi

tainadi sikuru na touna ivinuwapoya na tomogha imana raborabobona iwoneni, “Imam kuroroni inakanibu.” Na imana ikoghasi ikanibu na iyawa.

⁶ Wasina, Perisis yaininagha sikuyoveni bi sinagho kiiwawo Herod turaturana* biiyadi bi keda sivinogha da metagha Yesu siyiraboboni.

Yesu, koroto ghamana sikivini

⁷⁻⁸ Wasina bi, Yesu kana kiviivina yawata siveramagha sawa kikirine, na Galilima koroto ghamana sikivini sinagho. Wawaya korotodi siwaiyana da **berakayowiiwiiyaka** iyaberabera, na wawaya Jiudiyama, Jerusalemma, Idumeyama, bi kwanatu mududi Jodan rarimina nawane bi Taya da Saidon kwanatudi riridigha tupadi sipiika. ⁹⁻¹⁰ Wawaya korotodi nada iviyawiidi, na gubagubagidi mududi siyibusura da yadi wiina Yesu siyakabitowoi. Na kana kiviivina iwonedi da waga tana sinakabigubeni touna kiiravine, da gewawaya sinagwagwarina.

¹¹ Raghanine kanuma beroberodi wawaya siyibadedi bi sikita, na naghone sivotuwapore oghogheyana bi sirakapara, “Tamna God natuna!” ¹² Bi Yesu sisiya bagibaginama iwonedi da gegha siyisisiya da touna iiyabo.

Yesu, apasol ivineyidi
Mat 10:14; Luk 6:12-16

* **3:6:** Herodiyans Herod turaturana toudi Jius damdi, bi Roume tamudu damdi yawata siyisisiya bi siyabagibagi, kiiwawo Herod (Herod Antipas) yana wiibadana rogune. Na Jius da Perisis siyanoghonoghota bi siyigeruwana da toudi wawayidi, (Herodiyans) Herod turaturana na yadi kubura siyaverevereyana.

3:9-10: Mrk 4:1

¹³ Yesu koyae igae bi tomotomogha ikayovedina ikwatuvedi, sipiika touna biidi. ¹⁴ Bi tomotomogha yadi twelve ivineyidi da touna teya siyamakae bi siyapepewa na ikwatuvedi toudi **apasol**. Bi iwonedo bo, “Yagu wiina da yawata tana makae, bi raghani murine aniporami konakanibu da wawaya biidi wonagu koniwarareerebeni.” ¹⁵ Bi maragata iveredi da kanuma beroberodi wawaya gwabidima siyikanibuedi. ¹⁶ Nokodi yadi twelve ivinegha na kadi waghawagha mma naboni:

Saimon (Yesu, iviwaghawaghayeni da Pita),†

¹⁷ Zebedi natunatuna Jemes da tiinaru Jon, Yesu iviwaghawaghayedi Boaneges (yana basuna warikekeyakeya natunatuna),

¹⁸ Andru,

Piripo,

Batoromiu,

Matu,

Tomas,

Jemes, Arupiyas natuna,

Taidiyas,

Saimon touna Zelot wawaya‡

¹⁹ bi Jiudas Iskariyot (touna ivikedawaga da Yesu sinaburavi).

Wawaya siwona da Yesu yana maragata na Seitan gwabinama ipiika

Mat 12:22-32; Luk 11:14-23, 12:10

²⁰ Yesu yana **apasol** yawata sinagho bare tane bi koroto ghamana bada siriyena mayeni, na

† **3:16:** Pita yana basuna akima. ‡ **3:18:** Zelot yana basuna, wawaya ribana mududi yadi kayowa na da Roume babada yawata siyiaviya.

gerubana da siyakam. ²¹ Yana rakaraka noko sisiyina siwaiyaneni na siwona bo, “Touna ineghanegha,” bi muriye na sipiika da siyarutayini.

²² God yana gwara Mosis iverenina kana wiyeveveyana damdi, mududi Jerusalem siyowogha bi siwona bo, “Belsabub, touna na kanuma beroberodi kadi bada ghamana na Yesu yibadeni! Bi touna yana maragate na Yesu kanuma beroberodi yikanibuedi.”

²³ Wasina bi, Yesu, gwara kana wiyeveveyana damdi ikwatuedi bi miibama iwonedo bo, “Metagha bi **Seitan** inageghomiiri da Seitan inikanibuveni? ²⁴ Memeda kwanatu tana inarutotoni damvedamve bi toudi siyogha vivirana, na noko kwanatuna gegha inamiiri wiimaragatana. ²⁵ Bi rakaraka tana yayarayi da damvedamve, bi toudi siyogha vivirana, na noko rakarakana gegha inamiiri wiimaragatana. ²⁶ Bi wasina, memeda Seitan yana dam inayarayi bi siniyogha na gesinamakanen bi toudi sinaroukwa. ²⁷ Seitan kana miiba waragututuna tana mma: Getana iiyabo rubana tomogha maragasina yana bareye inarughu da yana sawara inayapina, da dagudagunena noko tomoyina inaghira tawatawani, bi muriye na yana bareye inayapi. ²⁸ God wawaya bera berodi sabera bi kate siwaghawagha beroveni na tupadi inanoghotatavedi. ²⁹ Bi iiyabo Kanuma Kabikabikuwayina iniwaghawagha beroveni, na God noko berona gegha inanoghotatavenina, bi yana berona inamakewaghata.” ³⁰ Yesu naboni iyisisiya na basuna Kanuma Kabikabikuwayina yana maragate kanuma

beroberodi iyikanibuvedi, bi toudi Kanuma Kabikabikuwayina siyiwaghawagha beroveni siyawonawona bo, “Touna kanuma berona itowatawani.”

Yesu yana rakaraka waghata

Mat 12:46-50; Luk 8:19-21

³¹ Yesu sinananaki da warewaresina siver-akanibu, bi maghatare siyamiimiiri, na wawaya tana sivipora da touna iyawoneni. ³² Koroto ghamana sigwagwari siyamakamake, na nokodi wawayidi mududi siwoneni bo, “Sinamnaki da warewaresim maghatare sakayokayovem.”

³³ Bi iwonabodedi bo, “Sinagunaki iiyabo, bi warewaresigu iyawogha?” ³⁴ Wasina, ikita wi-ipatedi da nokodi wawaya simakegwagwari na iwonededi bo, “Kowaiyana! Mmkodi na sinagunaki bi warewaresigu! ³⁵ Iiyabo God yana wiina inabera na touna waresigu, nughuguru bi sinagunaki.”

4

Tanawa ruwamaruwa miibidi

¹ Yesu Galili sawane* wiiyeveveyana idagu mayeni. Wawaya korotodi sinagho iyisisiyana na siyawaiwaiyana, sikoroto kirakii, na touna wagaе igeru bi imakekira bi wawaya rarima ririne siyamiimiiri. ² Miiba sisiyidi ivisisiya, bera peyaridi iyiyevevedi. Miiba sisiyidi iwonededi bo, ³ “Mmko kowaiyaneni, tomogha tana kana tarana

* **4:1:** Galili sawana na kana kita ware boga tarakibubuna. Wawaya wagagha debane siwagawaga bi kate ighana saburaburawa, bi gegha da noko rarima wota gegha yegii.

kamone tanawa iroveni, bi pei ivirubusareni. ⁴ Pei mududi keda ririne siririgha, na manu sipiika sikam. ⁵ Pei mududi tanawa akakimine siririgha, meme dobodobo gegha ghamana, na nokodi pei sirugogo yaininagha, ⁶ bi ramramdi gesiyayowogha kirakii, na raghanina gabudara igae bi irarayidi, na gogodi sivivi. ⁷ Pei mududi dinamona iyiyodi kamodiye siririgha, bi sigogo sigae na pei sirogutawanidi na gesiyuwaghana. ⁸ Bi pei mududi tanawa miisene siririgha, na sigogo yapora kiidi mududi sitaveyana na 30, mududi 60 bi mududi 100.” ⁹ Bi iwonededi bo, “Memeda ere tainamina, awaki awonemina kowaiyana.”

Yesu yana wiimiiba basuna awaki

Mat 13:10-17; Luk 8:9-10

¹⁰ Noko murine Yesu kana kivikivina yadi twelve da wawaya mududi miiba kiiravidiye siv-itarakiiyana.

¹¹ Iwonabodedi bo, “Tami avineyimi na sisiya kowoyidi anawonemi da metagha God wawaya keda woune inibadedi, bi maghatara damdi geanawonena yaporidina, bi miibama anawonededi. ¹² Anabera da God yana **peroveta** naghove waghata igirumina inarumaghatara.

‘Patana sinakitakitawiivera
bi gerubana sinakitana,

bi sinawaiwaiyana
bi gesinakovina,

kate bi sinamake karonu,
na yadi beronama ananoghotatavedi.’ ”

*Tanawa ruwamaruwa miibina yana basuna
Mat 13:18-23; Luk 8:11-15*

¹³ Yesu ivitarakiiyanedi bo, “Tami mmko miibina yana basuna kwakovi? Metagha, bi, tami miiba mududi gekoyakakowana? ¹⁴ Upi tomoyina pei yirubusarenina, bi wawayina touna God warana wawaya biidi yarererei. ¹⁵ Wawaya mududi na naboni ware pei keda ririne siririghana - sisiya sawaiyana, bi **Seitan** yapiika na sisiyina yakabitaveni. ¹⁶ Wawaya mududi na ware tanawa akakimina naboni - sisiyina nuwamiiseye sawaiyaneni ¹⁷ bi ramramdi gegha, na gesiyamakamake wiigurina. Sisiya kiiravine na, nuwabero bo wiikayotaketowana sapiikana raghani tana sabeku. ¹⁸ Wawaya mududi na ware tanawa meme dinamona iyiyodi sagogona naboni. Mmkodi wawayidi sisiya sawaiyana, ¹⁹ bi yawa nuwapoyina, moura nuwayuyunina mekodi siyabedina, bi kate bera mududi sarughu kuridina sisiya sarogurogu tawanidi na, gegha siyuwuwaghana. ²⁰ Tanawa miisena na naboni ware wawaya sisiya sawaiyana, sakabisisireni na suwagha, mududi 30 mududi 60, bi mududi 100.”

²¹ Yesu iwonededi bo, “Da name meyani wawaya kibe yakabi yapiika dabira kamone bo kenakena kemana rogune yatore? Gegha, kibe na kadi miimiiri debane yatore, ²² noko kiiravine yawa kowoyidi tupadi naboni, na anakabiwi-imaghataridi debae, bi bera kasikasitawanidi naboni, na anatatetavedi. ²³ Memeda ere tainamina kowaiyana.”

24 Bi toudi iwonededi bo, “Koviraborabobo bi konuwagiura, kowaiyana wiimasi na tami konakowa kirakii. 25 Yagu sisiya basuna konakovina aniwiitemi da konakowa yapura. Bi iyyawogha gesiyakakovina, akowa gisina gwabidiyena siniwapeni.”

God yana wiibada yagogogo

26 Yesu iwona bo, “Mmko waragututuna, na metagha God yana wawaya inibadedi na yadagudaguni. Tomogha kana tarane pei iwavi. 27 Nubabasuve yakenakena bi gabudare na yabagibagi, na nonowa pei sagogogo, bi tomoyina geiyakakovi da metagha sagogogo. 28 Tanawa touna kawagha yaberana kiidi sagogo, dagudagune, na sakarapumka da gisidi, bi kiidi saragata, na suwagha sakasiyuyu. 29 Uwadi sitora siyamenameni, na tomogha kabipura idaguni.”

30 Yesu iwona bo, “Awaki miibidima anawonemi, da metagha God wawaya inibadedi na yadagudaguni? 31 Noko naboni ware aveya basuna. Bi basuna na igisi kirakii gebasu mududi naboni bi wawaya sawavi, 32 bi yagogo, yaragata kirakii gekiiuwa mududi naboni, bi ragharaghana saragata kirakiina rubana da manu kadi kema rogune sinayoghana.”

33 Yesu miiba waragututudi peyaridi mma naboni wawaya iwonededi, awaki siwaiyana na rubadiye, bi gesiyawaiyana kamoghana. 34 Touna miiba waragututudi kawagha ivisisiya, bi raghanina kana kivikivina yawata na, bera tupana yawonena yaporidi.

Yesu, yanunu maragasina ikabiwiidouvi

³⁵ Noko gabudarina, ravidiyе, Yesu kana kivikivina iwonedі bo, “Tana towawona sawa nawane.” ³⁶ Touna patana wagae, bi sigeru da touna yawata sikabisitowawona. Sitouyana koroto ghamana sikuyovedi, bi waga mududina yawata sinagho. ³⁷ Yanunu ghamana iyatapitapi bi yabarata waga iyarurouvi, na rarima wagae iyarughurughu. ³⁸ Name waga murine na Yesu ivikasepa iyakenakena. Kana kivikivina sikasiwiimataki siwona bo, “Abawiiyeveveyana, touda pinimina bi tana rabobo. Tam noko kwanoghonoghosi bo?”

³⁹ Igeghomiiri bi yanunu iwoneni bo, “Kiraborabobo!” Bi yabarata iwonedі bo, “Kovinighorowa.” Yanunu ikabitoura na yabarata sivinighorowa. ⁴⁰ Bi iwonedі bo, “Awaki kiiravine konaghara? Bo gegha koyitumaghaneguna?”

⁴¹ Toudi sinaghara kirakii na siwona bo, “Agiі mmko awaki tomoyina? Gemeyani wawaya naboni tayakitakitana, iiyabo mmkodi **berakayowiiiyaka** iyaberaberana. Bi maragata gwabine na yanunu da yabarata yawonedі na siraborabobo, bi sikabisisireni!”

5

Yesu, kanuma beroberodi ivikanibuvedi
Mat 8:28-34; Luk 8:26-39

¹ Yesu kana kivikivina teya sipiika Galili sawana nawane, Gerasa damdi yadi kubure.
² Bi wagama itarakapoka wota na, tomogha epamana bonayina kamodima ikanibau, meme

wawaya raborabobodi siyadogudogudina. Mmko tomoyina kanuma berona iyibadeni, ³⁻⁴ getana iiyabo rubana da iyakabiwiipikana raghani ipeyari kayena da imana seinma saghira, bi nonowa seinma sanigori, na nigora yayaragha, na gerubana iiyabo iyanigoratawanina. ⁵ Raghani da nubabasu koya boridigha iyapeepewa wapawapa, iyakabikabida bi akimama iyarigharigha mayeni, bi epamana bonayidi kamodiye iyamakamake. ⁶ Touna Yesu vimenaki ikita na iverainagho naghone ivituwapore oghogheyana, ⁷⁻⁸ bi Yesu tomoyina iwoneni bo, “Kanuma beroberomi kokanibutaveni!”

Bi tomoyina ikabida gwaru, “Yesu, God ki-idamo kirakiina natuna! Awaki biidi tagu kwawi-iwiinegu? God waghawaghane, ipepeyana tam biidi, gearo kunavereguna.”

⁹ Yesu ivitarakiyaneni bo, “Kam waghawagha iiyabo?”

Iwonabodeni bo, “Toumii kapeyara kirakii, na kagu waghawagha na ‘Yawo.’ ” ¹⁰ Touna patana iyipepeyana tupetupeyana da Yesu kanuma beroberodi noko kuburinama geiyiporatavedi.

¹¹ Bi nama riridiyena waghita yawodi, koya borine siyakamkam, ¹² na kanuma beroberodi Yesu sivibabiini bo, “Waghita biiyadi kuviporami, kanarughu.” ¹³ Iviwaghasinedi na kanuma beroberodi tomogha sivikanibutaveni bi waghita kamodiye sirughu. Yawo tupana yadi 2,000 tarapakove sivera siyowogha sawa kamone da siniudona.

¹⁴ Waghita kadi bodaboda tomotomoyidi sivera sinagho, da kwanatu ghamana damdi siwoned, bi kate meygii tupadi riridiye. Wawaya sinagho awaki itubughana siyakita, ¹⁵ bi sipiika Yesu biidina noko tomoyina naghove kanuma beroberodi yawona ikabina sikita. Nama iyamakamake ere tarasowona, bi iyanuwanuwagiura wiimasi, na toudi sinaghara. ¹⁶ Wawaya iiyawogha sikitana turadi siwoned da awaki itubugha kanuma beroberodi tomogha siyibadenina da kate waghita biiyadi. ¹⁷ Noko kiiravine Yesu sivibabiini da yadi kubura iyakuyoveni.

¹⁸ Raghanina Yesu wagae iyagerugeru na tomoyina kanuma beroberodi gwabine siyamakamake na, Yesu ivibabiini da yawata siyanagho.

¹⁹ Bi Yesu geiyiwaghasineni, bi iwoneni bo, “Kuveramagha yam rakaraka waghata biiyadi, bi kuwoned da Bada bera ghamanakina tam kiiravimve ibera, bi metagha touna ivinuwayuyunimna.” ²⁰ Noko kiiravine tomoyina iveramagha kwanatu yadi 10 kamodigha, iyimaghmaghatara awaki Yesu touna biidi ibera, bi tupadi iiyawogha siwaiyana na sinuwagiura kirakii.

Mmko waragututuna kubura tane itubugha meme wawaya na toudi gegha Jius. Touna takovi basuna waghita peyaridi name. Naghove God yana sira Mosis iverenina, iwona da waghita toudi gegha ribiribi miisedina, na Jius gegha waghita siyakabitowogha bo iyuvina siyakanina.

Mmko yawonawona wiikoviida, da awaki biidi Yesu tomogha iwoneni da yana rakaraka iyawoned awaki God touna biidi ibera. Raghanina

Yesu Jius kamodiye na wawaya iwonedì da turaturadi gegha siyawonedì da touna iviyawiidi.

Yesu, Jairas natuna wasike da wasike gubagubagina iviyawiidi

Mat 9:18-26; Luk 8:40-56

²¹ Yesu wagagha sawa itowawoneni bi ipiika nawane, bi patana kikire na wawaya korotodi sigwagwari. ²² Tomogha tana ipiika touna biidi, kana waghawagha Jairas, bi touna **kabepepa barena** kanakoyakoyagha. Jairas, Yesu iki-tana kayene ivituwapore oghogheyana. ²³ Bi kate ivibabiini iwona bo, “Natugu wasike gisina yaraborabobo, piika da imam debane kunatore da inayawa bi inamakaē.” ²⁴ Na Yesu yawata sinagho. Bi wawaya korotodi sikivini, na toudi ririnagha sigwagwari.

²⁵ Wasike magurina tana nama, kubuwiipum ikabi da bodu 12 sikovi. ²⁶ Yana mane tupa-pana dokta biiyadi ivitaveni, bi gerubana da siyiwiiteni, patana geiyidami bi gubagina iragata kamokamogha. ²⁷⁻²⁸ Yesu sisiyina iwaiyakeni na inoghotamayeni, “Memeda kana kwama anakabitowoghawosi na anayawa.” Na koroto basudigha iveravivira murine bi kana kwama ikabitowoyi. ²⁹ Iyakabitowoyi na yaininagha kubuwiipum ikanakana, bi sinina kamone ividami da gubaga ikovi.

³⁰ Yesu damina ikabi da maragata ikanibutaveni na koroto basudiye imiiri wamira bi iwona bo, “Iiyabo kukwama ikabitowoyi?”

³¹ Kana kivikivina siwoneni bo, “Kukita, wawaya tupadi sigwagwarim, bi metagha na kuwona da, ‘Iiyabo ikabitowoyigu?’ ”

³² Bi ikitawiininogha, da yana wiina iiyabo ikabitowoyina iyakita. ³³ Wasike iyakovi da awaki touna biidi itubugha na inaghara bi ikiroro, na ipiika Yesu naghone ivituwapore oghogheyana bi bera tupana ivisuwoneni. ³⁴ Yesu wasikena iwoneni bo, “Natugu, kuvitumaghanegu na kuyawa, kam gubaga ikovi, nuwamiiseye kunagho.”

³⁵ Yesu patana iyiisisiya, bi wawaya mududi yona sipiikeni Jairas yana barema bi siwoneni bo, “Natum ikuyovem. Abawiiyeveveyana gekunitaina irirenina.”

³⁶ Yesu taina damonama noko sisiyina iwaiyana na Jairas iwoneni bo, “Gekunanaghara, kitumaghanena wosigu.” ³⁷ Yesu, wawaya mududi geiyiwaghasinedi da yawata siyanagho bi Pita, Jemes da waresina Jon ikabidi da toudi kawagha sinagho. ³⁸ Jairas yana bareye sikanibu, na Yesu wawaya korotodi ikitadi, sigiirara siyaduudu bi kate siyasiyasiyapa, ³⁹ irughu bareye bi iwonedo bo, “Awaki biidi kwiinuwapoya bi koduudu? Simira gegha iyarabobona - touna yakenakena wota.”

⁴⁰ Bi wawaya simaniveni, bi Yesu simira sinananaki, tamananaki da kana kivikivina yadi aroba ikabidi, bi wawaya muduna iviporadi sikanibu, bi toudi sirughu bare kamove, meme simira iyakenakena. ⁴¹ Yesu wasike gisigisi imana ikabi bi iwoneni bo, “*Talita, kum!*” yana basuna, “Wasike gisigisi, awonem da geghomiiri!”

⁴² Rotomanina igeghomiiri bi iyapeepewa, (bi touna kana bodu 12). Toudi sinokeni bi sivi-sokoveni. ⁴³ Yesu iwonawiiyoyowanedi da awaki sikitana gegha wawaya siyimaghamaghataredi bi iwona bo, “Simira kam kovereni inakam.”

6

Nasaret damdi, Yesu sivisinighiighiiyeni

¹ Yesu kana kivikivina teya noko meyagi-ina sikuyoveni bi siveramagha yana ragata kwanatune. ² **Wiiyawiiitaveyana gabudarine** na wiiyeveveyana **kabepepa barena** kamone idaguni. Wawaya korotodi nama; bi siwaiyanen-ina tupadi sivisokoveni. Sivitarakiiyana vivirana, “Meme noghota tupadi iyouna?” bi “Metagha da iyakowa kirakii da **berakayowiiwiiyaka** yabera?” ³ Na siwonena mayedi bo, “Touna abayoghayoghana kawagha, bo Meri natuna bi Jemes, Jousep, Jiudas bi Saimon waresidi iyarokona. Bi nughunughuna yoghoyogho mma samakamake, bo?” Na toudi sivisinighiighiiyeni.

⁴ Yesu iwonededi bo, “Kubura mududi wawayidi, **peroveta** sakabikuwayedi, bi yadi meyagii waghata wawayidi, bi turaturadi da kadi dam gesiyakabikabikuwayedina.” ⁵⁻⁶ Wawaya gesiyigeruveni, na ikabinokeni. Nama, gegha berakayowiiwiiyaka iyaberana, bi wawaya gubagubagidi viyagha imana debadiye itoura bi iviyawiidi.

Bi touna meyagiigha iyapeepewa bi wawaya iyiyevevedi.

Yesu kana kivikivina yadi 12 iviporadi

⁷ Yesu kana kivikivina yadi 12 ikwatu wiitaghomidi bi meyagii bogaebogae iviporadi sikanibu yadi batabatiighate. Touna maragata iveredi da kanuma beroberodi sinibadedi, ⁸ bi iwonawiiyoyowanedi bo, “Geawaki tana wagawaga kiiravine konakabi da dighona kawagha - kam gegha, ghagu gegha bi mane kutu kamonena. ⁹ Kaye turababara kokoteyana, bi gegha kwama tana konakawari.” ¹⁰ Kate iwonededi bo, “Meko meyagine konanagho bi sinikiikiivemi na, noko barene kawagha komake, patana da noko meyagiina konakuyoveni. ¹¹ Konapiika meyagii tane meme wawaya gegha sinikiikiivemi bi sinawaiyanemi na kokuyoveni bi kayemi popokudi kokasiwiririgha. Noko wiikatagha toudi biiyadi!”*

¹² Na sikanibu bi wawaya biiyadi siyadimadima, Yami bera beroberodi komiiri kubutedi bi komiiri karona God biidi. ¹³ Toudi kanuma beroberodi sirukwavina sikanibu bi oliv miina naboni ware tamanuwa otonama wawaya gubagubagidi sivituborodi na siyawa.

Jon Babataito yana rabobo

¹⁴⁻¹⁶ Wawaya memegha na Yesu siyisisiyeni, da tupadi kana waghawagha sakovi. Wawaya mududi siyawonawona bo, “Nokodi **berakayowiiwiyaka** inabera na basuna touna

6:11: Acts 13:51 * **6:11:** Jius abapepewa damdi kubura wiibate simakeyana bi raghanine saveramagha sapiika wiibarabarate, na name kayedi popokuna sakasiwiririyi, bi miisedima Israelma sitowawona. Yesu kana kivikivina mmko berana sinaberana, noko kwanatuna wawayidi sinanoghosi, “Toudi sawonawona, touda dadabuda naboni ware gegha Jius wawayidi.” **6:14-16:** Mrk 8:28

Jon **Babataito**, bi touna wawaya raborabobodi kamodima iveramagha.”

Mududi siyawonawona bo, “Noko Elaija - touna iveramagha.”

Bi mududi siyawonawona bo, “Noko **peroveta** tana, ware peroperoveta naghove waghata simakena naboni.”

Kiiwawo Herod† mmkodi sisiya iwaiyana na iyawonawona bo, “Jon Babataito kanighona awonana sikasiyaraghi, bi iyawamagha.”

17-20 Waragututu na mma naboni. Muriye da Yesu yana bagibagi wiiveveyana iyadaguni, na Herod waresina Piripo wavinena ivituaro, bi irawaiyi. Bi wasikena kana waghawagha na Herodiyas. Noko murine Jon, Herod iyawonewoneni bo, “Waresim wavinena gegha kunakabina,” na Herod yana wiyyogha totomoyidi iviporadi da Jon siburavi bi saghiri da biwa gawarine sitorerughuveni. Herod iyawonawona na Jon iyapiipiika iyisisiya touna biidi, bi Herod iyinoghota bata, bi nuwamiiseye Jon iyawaiwaiyaneni. Herodiyas na Jon inuwapughuveni bi yana wiina da iyakasunui, bi Herod iyakovi da Jon na wawaya miisena bi God biidi iveremayeni, na inaghara, bi ikoyaghayapori. Noko kiiravine, wasikena gerubana da Jon iyirabobona.

21 Bi Herodiyas yana nuwapughu kedana ibanani na raghanina Herod yana tubugha gabudarina kiiravine siyakamkamna. Na kepo tana ibera tamudu babada ghamaghamadi, wiyyogha

† **6:14-16:** Kiiwawo Herod: Herod Antipas, Galili kanabada.

babadidi bi Galili kana wiinaghowana wawayidi kiiravidiye. ²² Herodiyas natuna wasike‡ irughu bi iriku na Herod kana kiiwaga teya ivinuwamiimiiseyedi. Kiiwawo, wasike wabuwabuna iwoneni bo, “Awaki yam wiina kunakabi? Awaki sawarina kunakayoveni na anaverem.” ²³ Bi Herod ivisuwona mma naboni iwoneni bo, “God naghone iisuwonem da awaki sawarina kiiravine kunibaba na anaverem, bo memeda yagu wi-ibadana muduna!”

²⁴ Na wasike wabuwabuna ikanibu bi sinananaki ivitarakiiyaneni, “Awaki kiiravine anibaba?”

Sinananaki iwonabodeni bo, “Jon Babataito gayamina.”

²⁵ Wasike wabuwabuna rotomanina idaru ivera magha kiiwawo biidi da ivibabiini iwona bo, “Yagu kayowana Jon Babataito gayamina, dabira debane kunatore bi katota kunaveregu.”

²⁶ Kiiwawo ivinuwapoya, bi gegha da nada kana kiiwaga naghodiye ivisuwona, na gerubana wasike wabuwabuna yana wiibaba iyigeyeni, ²⁷ na Herod yanawiiyogha tomoyina ivipora, iwoneni da Jon kanighona inakasiyaraghi bi gayamina inapiikeni. Tomoyina ikuyovedi in-agho biwa gawarine, Jon kanighona ikasiyaraghi bi gayamina, ²⁸ dabira debane itore bi ikawari ipiika wasike wabuwabuna ivereni, bi touna sinananaki ivereni.

²⁹ Raghanine Jon kana kiviivina mmko si-waiyaneni, na toudi sipiika da tubuyina sikawari

‡ **6:22:** Mmko bukana mududi katamanidiye mmko sisiyina yamakamake, “Natuna wasike Herodiyas.”

sinagho epamana bonayina kamone sitore.

Yesu, wawaya 5,000 ivikanidi

Mat 14:13-21; Luk 9:10-17; Jhn 6:1-14

³⁰ Yesu kana kivikivina yadi 12 siveramagha bi siviwaragututuveni, da metagha bagibagi sibera da wawaya siyiyevedina. ³¹ Bi noko raghanine wawaya korotodi siyapiipiika kuridi bi siyaveraveramagha, na Yesu kana kivikivina teya getaraboga da siyakamna. Na Yesu iwonedo bo, “Tamiduma kopiika, mmko korotona tana kuyovedi, bi tananagho gawara nighorovine, meme wawaya gegha na koniyawiitaveyana gisina.” ³² Na toudiduma wagagha sawa sitowawoneni da gawara nighorovine meme wawaya gegha.

³³ Bi siyanonona wawaya korotodi sikitadi bi sakovidi, na meyagii nunudigha wawaya kikiragha sivera sivinagho da meko gawarine Yesu kana kivikivina teya siyanonona, toudi sikanibuyaininagha. ³⁴ Raghanina Yesu wagama itarakapoka wota kikire, na koroto ghamana ikita na ivinuwapoyedi, basuna toudi ware naboni sip gegha ere kadi bodaboda, na God warana miisena wiiyevevedi idaguni.

³⁵ Ravidi gabudare na kana kivikivina sipiika touna biidi bi siwona bo, “Gegha tana mmko gawarine iyyabo iyamakamakena, bi gabudara nada yayoyo. ³⁶ Wawaya kuviporatavedi sinanagho, guburagha da meyagii gisigisidigha, kadi kam sinagimona da sinakam.”

³⁷ Bi Yesu kana kivikivina iwonabodedi bo, “Tamimani kam koveredi sinakam.”

Bi siwona bo, “Yam kayowana da toumii kananagho bi 200 dinari rubane kanitaveni, da bred kanagimona bi mmko korotona kanikanidi?”[§]

³⁸ Yesu ivitarakiiyanedi bo, “Bred yadi viya gwabimiye? Konagho da konakita.”

Sinagho sikita ikovi bi Yesu siwoneni bo, “Toumii gwabimiiye bred imiikovi bi ighana bata.”

³⁹ Bi Yesu noko korotona iwonededi bo, “Kokabi-wiitaghomimi bi idu debane komakekira.” ⁴⁰ Na sikabiwiitaghomidi bi simakekira, riba mududi wawaya 50 bi riba mududi wawaya 100. ⁴¹ Bi Yesu, bred imiikovi da ighana yadi bata ikabidi, bi ikayogagawa abame da kiiravidiye, God bi-idi ivikiikiwa bi bred ikiyagimagima. Kate kana kivikivina nokodi bred da ighana iveredi da wawaya sirereyedi. ⁴² Tupadi sikam da in-unuridi, ⁴³ bi kana kivikivina nokodi bred da ighana kawatupodi siripu yadi 12 sivibonuvidi. ⁴⁴ Wawaya 5,000 noko kamna sikani.

Yesu, rarima debane ipepewa

Mat 14:22-33; Jhn 6:15-21

⁴⁵ Yaininagha Yesu kana kivikivina iwonededi da waggae siyageru, bi sininagho sinatowawona sawa nawane, kubura Betsaidama bi touna koroto muriye iyiporadi. ⁴⁶ Ivikukuvedi ikovina, muriye iggae koyae da iyarupari. ⁴⁷ Nubabasuve, na kana kivikivina yadi waggae bi sawa basukiine,

§ 6:37: Grik 200 denari. Denarius na gabudara tanagha miisanina mayimayiyina.

bi Yesu tana duma kayetanave. ⁴⁸ Bi kana kivikivina ikitadi, yanunu siyawoewoe bodebodeni bi yabarata siyibageni. Na nubabasu kamone nada raghani boriboriye touna inagho kuridi, sawa debane iyapeepewa bi ibera da ware iyaveratupi-iredi. ⁴⁹ Bi raghanine sikita sawa debane iyapeepewana, sinoghosi da touna momosika bi sirak-abikwarakwara. ⁵⁰ Raghanine sikita na tupadi sinaghara kirakii. Bi yaininagha Yesu ivisisiya iwonedo bo, “Yami noghota inimaragata, mmko tagu. Gekonanagharana!” ⁵¹⁻⁵² Bi touna waga-e toudi teya sigeru na yanunu iviraborabobo. Bi kana kivikivina sikita da metagha wawaya 5,000 ivikanidi, bi patana noko yana berana yana basuna gegha siyakowayaporina. Toudi nuwanuwadi sikotakii bi gayamidi siviakima.

Yesu, Genasaratne wawaya gubagubagidi iviyawiidi

Mat 14:34-36

⁵³ Toudi sawa sitowawoneni bi sipiika Genasaratma, na waga nama saghiratawani. ⁵⁴ Raghanine waga sikuyoveni, na wawaya yaininagha Yesu sikita na nada sakovi. ⁵⁵ Kubura tupana siverabuni; bi toudi siwaiyana da touna meme, na wawaya gubagubagidi ritoma sipiikedi. ⁵⁶ Yesu meghamegaha inagho, meyagii gisidi bi ghamadi da wawa baredigha, na wawaya turaturadi gubagubagidi siyakawakawara siyanono nokodi gawaridiye, da debadebae siyatoretoredi bi Yesu biidi siyibaba, “Kuviwaghasinemii da kam kwama damona kawagha kanakabitowoyi.”

Bi wawaya iyawogha sikabitowoyi, na toudi yana maragate siyawa.

7

God yana gwara yada kiki siradi igetawanidi

¹⁻⁴ **Perisis** da Jius wawaya mududi na yadi kiki siradi nosinosidinakim gwabidima siyouna na sakivikivina. Yadi redu, rarima kibubudi da nau sakimokimokogha yapora da nokodi sawaridi na God matane, na toudi wasina. Raghanina make-tima saveramagha na yadi gwara nununena imadi samagha, bi kate sakam. Nonowa na yadi kiki siradi nosinosidinakim siveredina sakivina da naghove imadi samagha, bi muriye da sakam. Raghani tana God yana gwara kana wiyeveveyana mududi Jerusamma sipiika bi kate Perisis mududi yawata, tupadi Yesu biidi sipiika da sigwagwari bi siyawaiyaneni. Toudi sikita da kana kivikivina, genaghove imadi siyamagha bi kadi kam siyakamkamna. ⁵ Na touna siwoneni bo, “Kam kivikivina sakamkam bi God matane na toudi imadi dadabudi. Awaki biidi na nosidam yadi kiki siradi gesiyakivikivinana?”

⁶ Bi iwonabodedi bo, “Tami na wiiwiiyabiimi, kokabiguba da tami miisemi! Naghove waghata **peroveta** Aisaiya, wiisuwona igiruma tami kiravimiye. Naboni igiruma, God yawonawona bo, ‘Mmkodi damdi kawadima sakabikuwayegu
bi nuwanuwadi kamonena tagu
samiirikubutegu.

⁷ Toudi yadi kiki siradi waghata siyeveveyana, bi sawona da mmko God yana gwara,

na yadi kabepewa gegha ere daminana.’ ”

⁸ Bi Yesu iwonaŋa bo, “Tami God yana gwara kokabitaveni bi yami wiiyeveveyana kokivikivini.” ⁹ Bi kate iwoneŋi bo, “Memeda konoghosi da koberabera yapori, bi raghanine God komiirikubuteni bi yami kiki siradi nosidam gwabidima koyouna, na kokivikivina yapora. ¹⁰ God yana gwara kamone Mosis naboni igirumi, ‘Tam tamannaki da sinannaki kunakabikuwayedi,’ bi ‘Iiyabo tamananaki bo sinananaki inisisiya beroveni, na noko tomoyina konakasunuyi.’ ¹¹ Bi tami naboni kwiiyeveveyana - memeda iiyabo mane bo sawara tamananaki bo sinananaki inavereni da iniwiiteni, na inawoneŋi bo, ‘Sawara gwabiguve na ayaveremi da ayiwiitemi bi atoura irirana da God anavereni, na tagu gegha tami anaveremina.’ ¹² Memeda naboni inisisiyana, tami konawona da yana sisiyana wasina, bi konigesiyeni da sinananaki da tamananaki gegha iniwiitedina. ¹³ Bi naboni kunaberana, tami nosidam yadi wiiyeveveyana kawagha kokivikivina bi God yana gwara kobera da yigwara wapawapa, bi gegha ere yana maragatana. Bi tami God yana gwara, keda bogaebogaema bada kogiigiini.”

Awaki beradi wawaya saberana, toudi God matane na dadabudi

Mat 15:10-20

¹⁴ Yesu wawaya ikwativena mayedi sipiika bi iwoneŋi bo, “Tami tupami, yagu sisiya kowaiyana wiimasi bi basuna konakovi. ¹⁵⁻¹⁶ Gegha wawaya

kam tana yakani bi kawane yarughuna inaberada God matane na touna dadabuna. Bi awaki nuwanuwana kamone da kawanama yakani-buna, noko yaberana touna God matanena touna dadabuna.”*

¹⁷ Wasina Yesu wawaya ikuyovedi bi irughu bareye na kana kivi-kivina sivitarakiiyaneni bo, “Mmko miibina katota kuwoneni na yana basuna awaki?”

¹⁸⁻¹⁹ Iwona bo, “Tami bada yagu sisiya awaki basuna gegha koyakovina? Gekoyakovida raghanina wawaya inakam, na noko kamna gegha nuwanuwane iyarughurughuna, bi kamokamone yarughu da tubuyinagha yakanibu, noko kiiravinena touna wawayina God matane na gegha dadabuna.” Raghanina Yesu naboni iwonana, yiyeveveyana da kam tupadina miisedi God matane, bi gegha kam tana inaberada touda dadabuda. ²⁰ Bi kate bada iwona bo, “Awaki beradi bo nuwagiuridi wawaya nuwanuwana kamonama yakanibu, na toudi sabera na God matane na touna dadabuna. ²¹ Mmkodi beradi na wawaya yana nuwagiura nuwanuwana kamonama sakanibu - noghota beroberodi, wiimumurana, kabiyouna, kasunugha, madawara, ²² kitakirorowana, bera berodi, wiiyaba, noghota mayeyana, nuwapughu, gigitu, kabigegeeyana, bi beraneghanegha. ²³ Mmkodi beradi tupadi na wawaya nuwanuwana kamonama sakanibu, na God matane na touna tamumu.”

* **7:15-16:** Verse 16, buka katamanidi mududi kamodiye mmkodi verse na gegha.

Wasike yana wiigeruwana
Mat 15:21-28

²⁴ Wasina Yesu noko meyagiina ikuyoveni, bi inagho meyagii tane Taya kwanatuna ririne bi irughu bare kamove. Geiyakayoveni da wawaya siyakovi da touna nama bi gegha, gerubana da iyakowoghana. ²⁵⁻²⁶ Wasike tana iwaiyana da Yesu nama na ipiika touna biidi. Mmko wasikena touna gegha Jius, bi kubura wiibata wasike. Touna Ponisiyane itubugha Siriya kubura kamone. Bi natuna wasike gisina, kanuma berona iyibadenina kiiravine ipiika Yesu biidi, bi naghone ivituwapore oghogheyana, bi ivibabini da kanuma berona iyikanibuveni natuna kamone. ²⁷ Yesu iyakovi da noko wasikena touna gegha Jius na miibama iwonenini bo, “Gegha iyamiise da ededa kadi kam tanakabi bi tanitaveni daghasi biidi, da naghove na ededa sinakam da inanunuridi.”†

²⁸ Bi wasike iwona bo, “Bada, awaki kuwoneni na wiisuwona, ededa sakam, bi kam yoghoyoghodi saririgha kiinabonabo rogune na daghasi bada sakam, na noko wasina da kuniwiitegu.”

²⁹ Na Yesu iwonenini bo, “Tam ere wiigeruwanim kuwonabodegu kiiravine na kanuma berona natum kamonama avikanibuveni. Kuveramagha yam bareye.”

³⁰ Wasina wasikena iveramagha yana bareye, na ikita da natuna yana kepane iyakenakena.

† **7:27:** Ededa mmko miibina kamonena Jius damdi yisisiyedi, sanoghosida toudi miisedi gegha wawaya wiibata naboni na wawaya wiibata taraghaniye sakwatuedi da daghasi.

Bi kanuma berona nada wasike gisigisi ikanibutaveni.

Yesu, tomogha taina potapotana bi kawaneghaneghana iviyawiini

³¹ Yesu, Taya kwanatuna ikuyoveni bi Saidon kuburina basunagha igae inagho. Gegha Galili kubure iyarughuna, bi gegha, kwanatu yadi ten kuburidigha iverarughuwonedi da inagho Galili sawane. ³² Bi name tomogha taina potapotana touna gerubana da iyisisiya wiimasi, na wawaya sirutayini sipiikeni Yesu biidi, bi sivibabiini da imana debane iyatore da iyawa. ³³ Yesu tomoyina ivinaghokedari, da wawaya sikuyovedi bi yadi bata kawagha sinoghotaveyana, bi imakwarukwaruna tomoyina tainana bonayidiye itoura bi imana ikanu da tomoyina pepana itupatowoyi. ³⁴ Tomoyina ivinuwapoyena kirakiiyeni, na abame ikayogagawa, bi iviyawiiguri iwona bo, “Efata!” Noko sisiyina yana basuna “Kotamobubu!” ³⁵ Yaininagha tomogha tainana sitamobubu, bi pepana ivikuwamira da iyisisiya wiimasi.

³⁶ Na Yesu wawaya ivigesiyedi da geturaturadi siyawonedi da awaki itubugha. Na iwonawiiyoyowanedi, bi toudi gegha yana sisiya siyawaiyana bi sinagho wawaya korotodi sivimaghamaghataredi da metagha Yesu tomogha taina potapotana bi kawaneghaneghana iviyawiini. ³⁷ Raghanina wawaya noko sisiyina siwaiyaneni, na sinokeni bi siwona bo, “Touna bera tupana yaberabera yapori. Wawaya taina potapotadi da

kawaneghaneghadi yiyawiidi na sawaiyana bi bada sisisiya.”

8

Yesu wawaya 4,000 ivikanidi

Mat 15:32-39

¹ Noko raghanine, wawaya korotodi siriye-namayeni. Bi mmko korotona kadi tami-ina sikawara na gwabidiye sikovi, na Yesu kana kivikivina ikwatuwiitaghomidi sipiika, bi iwonededi bo, ² “Mmko korotona yawata tamake da gabudara aroba sikovi, bi kadi kam sikovi, na tagu iikanighughuvedi. ³ Memeda ere vitonanidi aniporadi sinanagho yadi bareye, na kedae vitonana sinarabobo sinamameyedi. Basuna mududi na rabarabama sipiika.”

⁴ Kana kivikivina siwonabodeni bo, “Getana iiyabo mma iyamakamakena, da meme bred tana youna bi mmkodi wawaya tani kanidi?”

⁵ Bi Yesu ivitarakiiyanedi bo, “Bred yadi viya gwabimiye?”

Toudi siwona bo, “Bred yadi seven.”

⁶ Wasina bi noko korotona iwonededi da tanave simakeyowogha. Bi bred yadi ⁷ ikabidi da God bi-idi ivikiikiiwa, bi bred ikiyagima, da kana kivikiv-ina iveredi da koroto siyarereyedi, bi sireregha da wawaya sikabipatadi. ⁷ Toudi ighana gisigisidi viya bada gwabidiye, na ighana kiiravidiye na God biidi ivikiikiiwa bi kana kivikivina iwonededi da wawaya siyarereyedi. ⁸ Wasina bi wawaya tupadi sikam, da inunuridi. Bi kam kawatupodi peyaridi siyamakamake; na kana kivikivina kam kawatupodi siripu yadi ⁷ sivibonuvidi. ⁹ Namana

wawaya meboda 4,000. Bi muriye na Yesu wawayidi iviporadi sinagho yadi bareye.

Perisis mududi God gwabinama matakira ki-iravine Yesu sivibabiini

Mat 15:39–16:4

¹⁰ Yaininagha Yesu kana kivikivina teya wagaе sigeru bi sinagho Dalmanuta kubure.

¹¹ Bi **Perisis** mududi sipiika da Yesu teya wiikawakereyana sidaguni. Toudi sikayoveni da siyikayetayini, na kiiravine sivibabiini da God gwabinama matakira tana iyabera, noko iyiyevevedi da touna God gwabinama ipiika.

¹² Touna nuwanuwana kamone iviyawiiguri iwona bo, “Tami mmko kimsina woumi awaki biidi God gwabinama matakira kiiravine kwiibaba? Iisuwonemi, tami matakira kate gegha anabera da konakitana.”

Perisis da Herod yadi wiyeveveyana ber-oberodi

¹³ Wasina bi Yesu, **Perisis** ikuyovedi bi kana kivikivina teya wagaе sigeru bi sitowawona Galili sawana nawane. ¹⁴ Bi kivikivina gesiyanoghosi da bred siyakawara bi gwabidiye na tanagha nama wagaе.

¹⁵ Wasina Yesu iwonawiiyoyowana iwona bo, “Kokita yapori da Perisis da Herod yadi yist getami kamomiye sinamakena.”*

* **8:15:** Jius yadi noghota kamone na yist na miiba, sawara bo bera berodi meko sitowatowawona wawaya kamodiye, ware yist parawa yarughuwonenina. Bi Yesu yist mma iwonenina, touna yisisiyana Perisis da Herod yadi wiyeveveyana berodi da yadi makamake kedana.

16 Kivikivina, Yesu noko yana sisiyina sik-aboveni bi toudimani siwona bo, “Memeda touda bred gegha tayakawara, noko kiiravine yist ivi-sisiyeni.”

17 Iyakovi da awaki siyanoghonoghosi na iwonedo bo, “Awaki kiiravine kwiinuwapoya da bred gwabimiye gegha? Bo patana gegha koyakakoviguna? Tami nuwanuwami sikotakii!

18 Tami ere matami bi gekoyakitakita yaporana! Bi ere tainami bi gekoyawaiwaiyana yaporana!

19 Konoghosi da metagha bred yadi 5 akiya gimagima wawaya 5,000 kiiravidiye. Bi kam kawatupodi pinipinimidi siripu yadi viya kovibonuvidi?”

Na siwona bo, “Siripu 12.”

20 Bi bada ivitarakiiyanena mayedi bo, “Bi raghanina bred yadi 7 akiya gimagima wawaya 4,000 kiiravidiye? Na kam kawatupodi pinipinimidi siripu viya kovibonuvidi?”

Na siwona bo, “Siripu 7.”

21 Bi kate iwona bo, “Da tami patana awaki awonemina gegha koyakovina?”

Yesu, tomogha mata potapotana Betsaida kwanatune iviyawiini

22 Wasina bi Yesu kana kivikivina teya sinagho Betsaida kwanatune. Bi name wawaya mududi tomogha mata potapotana sikabi sipiikeni Yesu biidi bi sivibabiin da iyakabitowoyi da iyyiawiini.

23 Na Yesu tomoyina imana ikabi bi ivinagho kedari kwanatu sikanibutaveni maghatare. Tomoyina matana ikanu, bi imana matane itoura

bi kate iwoneni bo, “Awaki sawarina tana kwakitakita bo?”

²⁴ Tomoyina ikayogagawa bi iwona bo, “Wawaya akitadi, bi kadi kita ware kii siyigadivivivira.”

²⁵ Wasina imana tomoyina matane itoura magha, na matana sikitarunagha da siyawa na sawara tupadi ikita yapora. ²⁶ Bi Yesu iwoneni bo, “Gegha kunaveramagha meyagiye, rotomanina kunagho yam bareye.”

Pita ikararumaghatara da Yesu na Keriso, God yana Wiivinevinegha Kiiwawona

Mat 16:13-16; Luk 9:18-20

²⁷ Wasina bi Yesu kana kiviivina teya sinagho meygii mududi Sisiriya Pilipai ririne. Siyanono na kedae kana kiviivina ivitarakiyanedi bo, “Wawaya sawonawona da tagu iiyabo?”

²⁸ Toudi siwona bo, “Wawaya mududi sawona da Jon **Babataito**, mududi sawonawona da Elaija, bi patana mududi sawonawona da tamna **peroveta** tana, naghove waghata irabobo na bada iyawamagha.”

²⁹ Bi ivitarakiyanedi bo, “Bi bada tami, kowonegu da tagu na iiyabo?”

Pita iwonabodeni bo, “Tam na Keriso, God yana **Wiivinevinegha Kiiwawona**.” ³⁰ Bi Yesu iwonawiiyoyowanedi da gegha wawaya sinawonedi da touna Keriso.

Yesu kana kiviivina iwonedi da inarabobo bi muriye raboboma inageghomiiri magha

Mat 16:21-23; Luk 9:21

³¹ Wasina bi awaki inatubugha touna biidi na idagu kana kivikivina iniyevevedi. Iwona bo, “Tagu, God yana **Wiisuwona Tomoyina** sinivisi ghamana anakabi, bi kwanatu kadi dogadogara da **prist** babadidi bi kate God yana Gwara kana wiiyeveveyana damdi sinisinighiighiiyegu. Na sinakasunuyigu bi gabudara 3 murine raboboma anageghomiiri magha.” ³² Yesu mmkodi bera debagha iyisisiya na Pita ikabireni ririne bi ikini iwoneni da gegha yana sinivisi da rabobo iyisisiyana.

³³ Bi Yesu imiiri wamira da kana kivikivina ikitadi bi Pita ikini iwonaghakiyeni bo, “**Seitan**, gwabiguma kunaghotaveyana! Yam noghota gegha God gwabinama iyapiikana bi wawaya gwabidima ipiika!”

Yesu kivinina yana basuna

Mat 16:24-28; Luk 9:23-27

³⁴ Wasina bi Yesu noko koroto da kana kivikivina ikwatuedi sipiika touna biidi bi iwonedi bo, “Memeda iiyabo kivinigu inakayoveni, na yana wiina inakuyoveni bi yana korosi inakabi da inakawari† bi inakivinigu. ³⁵ Iiyabo yana wiina kubura yawana kedane make inakayoveni, na touna yawa makewaghawaghasina iniwapeni. Bi iiyabo yana wiina sawaridi inakabitoura da tagu inakivinigu bi wara miisena inakabisisireni, na yawa makewaghawaghasina

† **8:34:** Mmkona miiba sisiyina. Yana basuna na Yesu kana kivikivina sinimayagha da sinivisi sinakabi basuna touna sinakivini. Gegha iyawonawona da kana kivikivina korosiye sinarabobo naboni touna iberana.

inakabi. ³⁶ Bi meboda wawaya tana yana wi-ina sawaridi tupadi mmko kuburine inayouna bi gegha yawa makewaghawaghasina inakabina, nokodi sawara tupadi gesiniwiitenina. ³⁷ Basuna meboda wawaya yawa makewaghawaghasina iniwapeni, na kate gegha awakima inimiisana da yawa inagimona mayenina. ³⁸ Memeda wawaya iiyawogha kata samakamake na yadi kayowana beroberodi saberabera da samiiri kubutegu. Bi kate tagu bi yagu wiiyeveveyana sinisinighiighiiyeni, na muriye tagu God yana **Wiisuwona Tomoyina** anawona da geayakovid-ina. Raghanina mmko kuburine anaveramagha tamagunaki yana maragate bi yana aneyaneya kabikabikuwayidi yawata bi mmko inatubugha.”

9

¹ Bi kate Yesu iwonenamayedi bo, “Tagu iisuwonemi, tami mudumi mma gekonarabobo patana da God konakita inapiipiika ere maragasina wawaya wiibadedi kiiravine.”

Yesu kana kita ivibogae
Mat 17:1-13; Luk 9:28-36

² Gabudara 6 sikovi murine Yesu, na Pita, Jemes da Jon kawagha irutayinidi bi ivinaghovedi toudi duma sigae koya kiidamove, bi name kana kita ivibogae toudi matadiye. ³ Kana kwama siyikarakeyana bi sipoe kirakii. Getana iiyabo mmko kuburine rubana da iyakogha da naboni siyapoena. ⁴ Wasina bi Elaija da Mosis siru-maghatara da Yesu teya siyisisiya.

5-6 Pita da nokodi kivikivina bata sinaghara kirakii na gegha iyakovi da metagha iyisisiya, na Yesu iwoneni bo, “Abawiiyeveveyana, imi ise kirakii da touda mma. Toumii yobe aroba kanayoghanidi, tana tam, tana Mosis, bi tana Elaija.”

7 Wasina bi karekarewa irumaghatara da tupa-padi isowodi bi God nama karekarewa kamone iwona bo, “Mmkona tagu natugu iiyabo avin-uwayuyuneni. Kowaiyaneni!” 8 Rotomanina kivikivina sikitawiininogha bi getana iiyabo siyakitana, wasina Yesu kawagha nama.

9 Wasina koyama siyayoyo na Yesu iwonawiiyoyowanedi da awaki koya debane sikita, na gegha noko raghanine siyimaghamaghatarana. Bi patana da God yana **Wiisuwona Tomoyina** raboboma inageghomiiri, bi kate muriye na wawaya sinawonedi.

10 Na Yesu sikabisisireni da wawaya gesiyawonedina bi toudimani siyisisiya kabivivirana, “Awaki basuna Yesu iwona da raboboma geghomiirimagha?” 11 Wasina bi sivitarakiiyaneni bo, “Awaki kiiravine God yana gwara kana wiiyeveveyana damdi sawona da dagudagune Elaija inaveramagha bi muriye na God yana **Wiivinevnegha Kiiwawona** inapiika?”*

9:7: Mrk 1:11 * 9:11: Jius siyitumaghana da Elaija inaveramagha kubure raghani gisina muriyeda God yana Wiivinevnegha Kiiwawona inapiika (Malakai 3:1, 4:5-6). Bi toudi gegha siyanoghoosi da raghanina Elaija inaveramagha na sinivisi inakabi.

¹² Yesu iwonabodedi bo, “Noko wiisuwona, Elaija yinagho yapiika bi sawara tupadi yak-abununagha da Keriso yana piikina kiiravine. Bi bada awaki kiiravine God warana meko sigirumi na bada yawonawona da tagu God yana Wiisuwona Tomoyigu sinivisi anakabikirakiiyeni bi sinitupaketowanegu? ¹³ Iisuwonemi, Elaija nada ipiika bi wawaya yadi kayowana sibera touna biidi. Noko awaki itubugha na, naboni ware naghove waghata God warana sigirumina kamone touna kiiravine.”†

Yesu, tomogha gisigisi gwabinama kanuma berona ivikanibuveni

Mat 17:14-21; Luk 9:37-43

¹⁴ Yesu kana kivikivina yadi 3 yawata koyama siveramagha siyowogha, na koroto ghamana sikitadi kivikivina turaturadi sigwagwaridi, bi gwara kana wiiyeveveyana damdi teya siyikawakereyana. ¹⁵ Raghanina wawaya Yesu sikita, na sinokena kirakiiyeni bi sivera sinagho da sivikiikiiveni.

¹⁶ Kana kivikivina ivitarakiiyanedi bo, “Tami awaki kiiravine toudi teya kwiikawakereyana?”

¹⁷ Tomogha koroto kamone iwonabodeni bo, “Abawiiyeveveyana, kanuma berona irughu natugu kamone na gerubana inisisiya, na apiikeni tam biidi. ¹⁸ Bi raghanina kanuma berona yana maragata tomogha gisigisi kamone yadaguni, na yitavenayowoyeni tanave, bi ere kawapuropurona, nighona yitaragiigiiyeni, da

† **9:13:** Yesu na Jon Babataito kiiravine iyisisiya iiyabo naboni ware Elaija (Matiu 11:13-14, 17:10-13).

yapatokii. Kam kivikivina avibabiidi da kanuma berona siyikanibuveni, bi gerubana siyaberana.”

¹⁹ Yesu iwonabodedi bo, “Agi da tami, gekoyigeruveguna! Nada mmko raghani gurina tagu tami teya tamakae! Raghani viya tagu yami vita anakawari? Tomogha gisigisi kopiikeni mabo!” Na sipiikeni touna biidi. ²⁰ Bi raghanina kanuma berona Yesu ikita, na tomogha gisigisi inukeni da iviparoroni, na ibeku tanave bi ere kawapuropurona ivikuwamiwamira.

²¹ Yesu tomoyina tamananaki ivitarakiiyaneni bo, “Awaki raghanine mmko gubagina gwabine idagu?”

Iwonabodeni bo, “Raghanina dodone bi irumaghatara. ²² Kanuma berona iwiini da iyirabobo na raghani ipeyari ibera da keyame ivitavenageeyeni bi rarime ivitavenayowoyeni. Bi meboda tam rubam, na kuyikanighughuvemii da kuyiwiitemii.”

²³ Yesu iwoneni bo, “Metagha kuwona da, ‘Meboda tam rubamna?’ Iiyabo yigeruvenu, na rubana God bera tupadi kiiravine inabera!”

²⁴ Yaininagha simira tamananaki ikwatu iwona bo, “Tagu iigeruvem. Bi yagu wiigeruwana geiyaragata, na kiwiitegu da inaragata kamogha!”

²⁵ Raghana Yesu ikitada noko korotona sivera siyapiipiika, na kanuma berona ikini iwonaghakiyeni bo, “Tam kanuma berom, wawaya kwaberadi da tainadi sapota bi kate gesiyisisiyana, awonewonem da tomogha gisigisi kanibutaveni bi gekunarughukura mayenina!”

²⁶ Kanuma berona irukwatu, bi tomogha gisigisi inuke kirakiiyeni, da ivikanibutaveni. Na kana kita ware sirage, bi wawaya korotodi nama siwona bo, “Touna irabobo!” ²⁷ Na Yesu imana ikabi bi itaiyina wiigeghomiiri da imiiri.

²⁸ Muriyena Yesu irughu bare kamove, na kana kivikivina toudi kawaghana wiikowoye, sivitarakiiyaneni siwona bo, “Awaki kiiravine toumii gerubana da kanuma berona kayikanibuvenina?”

²⁹ Bi iwonedo bo, “Mmko kanuma berona naboni na, touda gerubana tanikanibuveni, wasina kiiravine memeda tanaruparina.”

Yesu yana rabobo ivisisiyena mayeni

Mat 17:22-23; Luk 9:43-45

³⁰⁻³¹ Wasina bi Yesu kana kivikivina teya noko kuburina sikuyoveni, da kubura Galili sivera rughuwoneni. Kana kivikivina iyieyevedi na geiyakayoveni da wawaya siyakovi da touna noko kuburina kamone na iyawonawona bo, “Kagu aviya siniwaghasina da tagu God yana **Wiisuwona Tomoyina** wawaya mududi imadiye sinatoregu, bi kate toudi sinakasunuyigu, bi gabudara yadi 3 murine anageghomiiri magha.”

³² Naboni ivisisiya, na yana wiiyeveveyana gegha siyakovi, na sinaghara da gesiyitarakiiyaneni.

Kivikivina sivigamowana da iyyabo kana waghawagha ghamana

Mat 18:1-5; Luk 9:46-48

³³ Wasina bi Yesu kana kivikivina teya sivera-magha Kaponiyamma na sirughu bare kamove,

bi ivitarakiiyanedi bo, “Kedae awaki kiiravine koyigamowana?”

³⁴ Toudi sivikawapotapota, basuna kedae sivigamowana vivirana da kamodiye iiyabo kana waghawagha ghamana. ³⁵ Yesu imakewiipikapika, bi yana **apasol** yadi 12 ikwatuwiitaghomidi sipiika, bi kate iwonededi bo, “Iiyabo yana wiina ininagho, na inatoyowoyena mayeni bi initughura waghata da wawaya tupadi kiiravidiye inabagibagi.”

³⁶ Simira tana imana ikabi itainariya bi basudiye ikabiwiimiiri. Bi imana simira bori-nagha itaraghuni bi iwonededi bo, ³⁷ “Iiyabo kagu waghawaghae simira mmko naboni inakayowiiyayeni, na getouna kawagha bi tagu teya yakayowiiyayegu, bi iiyabo tagu yakayowiiyayegu, na gegha tagu kawagha iyakayowiiyayeguna, bi bada iiyabo iviporagu na yakayokayowiiyayeni.”

Iiyabo gegha kada aviya na touda kwiinada

Luk 9:49-50

³⁸ Bi Jon iwoneni bo, “Abawiiyeveveyana, toumii tomogha tana kakita kam waghawaghae kanuma beroberodi iyikanibuwana. Na kavi-gesiyeni da geinabera mayenina basuna touna gegha touda kwiinada.”

³⁹ Na Yesu iwona bo, “Gegha konigesiyeni. Gerubana wawaya iiyabo kagu waghawaghae **berakayowiiwiiyaka** inabera bi katotawota kagu waghawagha inawonawiiiberona. ⁴⁰ Iiyabo gegha kada aviya na touda kwiinada. ⁴¹ Tagu iisuwonemi, memeda wawaya iiyabo wiiwiita

gisina inaveremi, naboni rarima inighu bi inaveremi, na basuna tamina kagu kivikivina, na yana miisana kate gegha iniwapeni bi inakabi.”

Ruyagha sisiyina

Mat 18:6-9; Luk 17:1-2

⁴² Yesu ivisisiya wiikaru iwona bo, “Memeda iiyabo wawaya gisina tana ware mmko simirina naboni, tagu yigeruvegu bi inaberani da berone inarughu, na God kate aro berokirakiina inavereni. Memeda gegha naboni akima ghamana kanighone sayiratawani bi sitavenayowoyeni yegiiye na noko gegha aro ghamanana. ⁴³⁻⁴⁴ Yami yawa kokita yapora, memeda imam inaberam da berone kunarughu, na kasiyarayi. Imiise kirakii da imam tanagha bi kunarughu God yana wiikiiwawo kamone kunamakae, bi ibero kirakii da imam bata bi kunarughu **keyama karakarsine**, keyamina karata makewaghawaghasina.‡ ⁴⁵⁻⁴⁶ Bi memeda kayem inaberam da berone kunarughu, na kasiyarayi. Imiise kirakii da kayem tanagha bi kunarughu God yana wiikiiwawo kamone kunamakae, bi ibero kirakii da kayem bata bi sinitavena rughuven keyama

‡ **9:43-44:** Keyama karakarsina (Hell) na gawara tana meme God aro Seitan inavereni, Seitan yana aneyaneyaya da wawaya mududi iiyawogha na gegha God rapenena (Matiu 25:41, Revaleison 20:10-15). Grik yadi gamoma Hell na noko Hinnom anayina yawonewoneni, nokona anagha kasigawowora Jerusalem ririne meko iviyogho wiiwitaveyana meme keyama raghani nonowa yakarakarata. Muriyena sisiyina ivikuwamira da ivimiiba sisiya meko yawonawona da touna aro makewaghawaghasina gawarina.

karakarasine. § 47 Bi memeda matam inaberam da berone kunarughu, na kutupawiisi. Imiise kirakii da matam tanagha bi kunarughu God yana wiibadana kamone kunamakaе, bi ibero kirakii da matam bata bi sinitavena rughevem keyama karakarasine.** 48 Noko kuburina kamone, na miikopu wawaya sakamkam na gemeyani sinarukwana, bi keyamina gegha meyani inapekina.

49 Kagu kivikivina tupadi ruyagha vitadi sinabanana mekodi damidi ware keyama, bi mmkodi ruyagha kamodiye na inaberadi da sinamiise na yadi wiigeruwane sinimaragata, naboni ware yegii kam iyimetevina.

50 Yegii touna sawara miisena, bi memeda yana metewa maragasina inakovi, na gegha rubana tana bera da inayegii maghana. Memeda waghawagha ghamana kiiravine konigamowana, na tami naboni ware yegii yana metewa yakovina. Genaboni konaberana, bi kobera da kam yegiima teya yatawoghana - nuwaruririye komake patapata.”

10

§ 9:45-46: Verses 44-46, buka katamanidi mududi kamodiye mmkodi verses na gegha.

** 9:47: Yesu sisiya ghamaghamadima ivimiiba veses 43, 45, 47 kamodiye da wiyeveveyana metagha berona yana maragatana. Yesu gegha iyawiini da wawaya imadi bo kayedi siyisukasiyaragha bo matadi siyitupawiitana - noko gegha bera miisena. Touna yana wiina da wawaya nuwanuwadiye berona kayena sinakabi taveni da yadi berona sinamiiri kubuteni, bi God biidi sinamiiri karon, bi yana wiine sinamake.

Yesu, nayi da wiiyakira ivisisiyana

¹ Yesu Kaponiyam ikuyoveni, bi inagho Jiudiya kubure da Jodan rarimina itowawoneni inagho raghani matana nawane. Bi wawaya korotodi touna biidi sipiikamagha, na nonowa iyaberaberrana naboni iyivevevedi.

² **Perisis** mududi siwiini da siyikayetayi, na sipiika touna biidi bi sivitarakiyaneni bo, “Da yada gwara yiwaghasina da tomogha wavinena rubana iniyakiri?”

³ Iwonabodedi bo, “Mosis gwara iveremina kamone awaki iwoneni?”

⁴ Toudi siwona bo, “Mosis yana gwara iwiwaghasina da tomogha wiiyakira sisiyina inaghirumi bo, ‘Gegha ayawiiwiinimna, kunagho-taveyana,’ bi sisiyina igirumina wavinena inavereni bi muriye iniporataveni.”

⁵ Bi Yesu iwonabodedi bo, “Tami nuwanuwami gegha siyatamotatarana bi gayamimi siviakima, noko biidi Mosis mmko gwarana igirumi tami kiiravimiye. ⁶ Bi konoghosi da dagudagune, raghanina God wawaya iberadi na, ‘Tomogha da wasike iberadi.’ ⁷ ‘Na tomogha tamananaki da sinananaki inakuyovedi, bi inanagho wavinena teya sinikapudi sinamakae, ⁸ bi yadi bata na ware tubugha tanagha.’ Na gegha muriye yadi bata bi toudi tanagha. ⁹ Bi awaki God ikasiwiikapu, na gegha iiyabo inibogabogaedina.”

¹⁰ Muriye siveramagha bareye, na kana kivi-kivina mmko sisiyina kiiravine sivitarakiyaneni.

11 Yesu iwonabodedi bo, “Memeda tomogha wavinena yiyakiri bi wasike bogae yarawayi, na wavinena katamanina yitutuwiyyogho bi God matane na bera berona. 12 Kedana mayimayiyine, memeda wasike moghanena yiyakiri bi tomogha bogae yarawayi, na moghanena katamanina yitutuwiyyogho.”

Yesu da ededa gisigisidi

13 Wasina wawaya mududi ededa sirutayina sipiika Yesu biidi da imana debadiye iyatoura bi irupari da God iyimiiseyedi, bi kana kivikivina taghunudinaki sivigesiyedi. 14 Yesu mmko ikitana nuwanuwana ipughu bi kana kivikivina iwonedo bo, “Ededa kokuyovedi sinapiika kurigu, gekonitara babaranedi, basuna wawaya mmkodi ededa naboni na God yana wiikiiwawo kamone sinamakae. 15 Iisuwonemi, memeda wawaya tana gegha iyinuwamiise da God yana wiibadana iniwaghasineni naboni mmkodi ededidi sabera, na kate gegha meyani God yana wiikiiwawo kamone inamakena.” 16 Wasina bi ededidi iyouna da manonone ivimakedi, bi imana debadiye itoura bi irupari da God iyimiiseyedi.

*Tomogha moumourina Yawa
makewaghawaghasina kiiravine Yesu biidi
ivitarakiyana*

Mat 19:16-30; Luk 18:18-30

17 Wasina, noko raghanine Yesu igeghomiiri iyanono na kedae, tomogha tana ivera ipiika da naghone ivituwapore oghogheyana bi iyitarakiyaneni bo, “Abawiiyeveveyana miisem,

awaki anabera da yawa makewaghawaghasina anakabi?”

¹⁸ Bi Yesu iwoneni bo, “Awaki kiiravine kuwonegu da miisege? Gegha tana iiyabo miisena, wasina God kawagha miisena. ¹⁹ Wasina, yam wiitarakiiyana kiiravine, na God yana gwara nada kwakovidi: ‘Gegha kunakasunugha; gekamkawakapu kunituwiiyoghona; gekunayapina; gekwiinam wiiyabama kuniwawu beroveni; gewiiyabama wawaya yadi moura kunayouna; tamamnaki da sinamnaki kabikarawayedi.’ ”

²⁰ Bi tomoyina iwona bo, “Abawiiyeveveyana, raghanina dodoguve da patana kata, mmkodi gwaradi akivikivina.”

²¹ Bi Yesu tomoyina iyakitakita na ivinuwayuyuneni na iwona bo, “Bera tanagha patana isiwana. Kunagho da yam moura kunigimona bi manena moyaka kuveredi, bi yam miisana na kate abame God gwabinama kunakabi. Wasina naboni kunabera murine, na piika kunakivinigu.” ²² Tomoyina imoura kirakii na geiyawiini da yana moura iyavereyana tavetaveyana, na raghanina mmko sisiyina iwaiyana na ivinuwapoya bi ere nuwavisina inagho.

²³ Wasina Yesu ikita wiipata bi kana kivikivina iwonedi bo, “Ipiropiro kirakii da moura wawayidi sinaveremayedi bi God siniwaghasineni da inibadedi.”

²⁴ Kivikivina yana sisiya kiiravine sivisokovena

kirakiiyeni.* Bi Yesu iwonena mayedi bo, “Natunatugu, ipiropiro kirakii da wawaya sinaveremayedi bi God siniwaghasineni da inibadedi. ²⁵ Ipiropiro da ribiribi ghamana kana waghawagha kamel inobu mata bonayine inarughuwona, bi bada ipiropiro kirakii da tomogha moumourina iniwaghasina da yana yawa God inibadeni.”

²⁶ Kana kivikivina sinokena kirakiiyeni bi toudimani sivitarakiiyana kabivivirana, “Meboda naboni, na iiyabo bada yawa makewaghawaghasina inakabi?”

²⁷ Yesu ikitadi bi iwona bo, “Wawaya gegha rubana siniyawii mayedina, bi God na wasina, basuna touna bera tupadi rubana inabera.”

²⁸ Bi Pita iwona bo, “Wasina, bada toumii metagha? Yama moura nada waghata kakuyowana bi tam kakivinim.”

²⁹ Yesu iwona bo, “Wiisuwona awonewonemi, memeda iiyabo yana bare, warewaresina, nughunughuna, sinananaki, tamananaki, natunatuna bo kana tarana inakuyowana da inakivinigu bi wara miisena tagu kiiraviguve wawaya mududi inawonedi, ³⁰ na God miisana ghamana debane inatoremayeni bi inavereni mmko yawane. Na naboni bare, warewaresina, nughunughuna, sinananaki, natunatuna da tarana inayouna, bi wawaya bada sinikayotaketowaneni, bi raghani yapiipiika,

* **10:24:** Jius siyi geruwana da moura na God yana wiiwaghasina maragasina matakirina wawaya biidi bi iyimiiseyedi (Psam 128, Proverbs 10:22). Na Yesu kana kivikivina sinokena kirakiiyeni.

na yawa makewaghawaghasina inakabi. ³¹ Bi iiyawogha kata korotodi sivinagho, na noko raghanine na sinimuri, bi iiyawogha kata korotodi sivismuri na noko raghanine, na sininagho.”

Raghani kana wiiaroba Yesu yana rabobo ivi-sisiyena mayeni

Mat 20:17-19; Luk 18:31-33

³² Toudi kedagha sipepewa siyageege Jerusalem, na Yesu ivinagho bi kana kivikivina sivismuri. Na sikabinokeni, bi wawaya iiyawogha murigha siyakivikivini na sinaghara. Wasina bi kivikivina yadi 12 ikabirenamayedi, bi iwonedida mekodi beradi tupadi raghani muriye touna biidi sinatubugha ³³ na iyawonewonedi bo, “Kowaiyana, tageege Jerusalem, bi nama wawaya tana, tagu God yana **Wiisuwona Tomoyina** kagu puke inakabi, **prist** babadidi da gwara kana wiiyeveveyana damdi biiyadi. Toudi sinigiugerogerora da inarabobo bi dam wiibata sinirouveredi. ³⁴ Sininamayeni, sinakanuni da sinakwapuni bi sinakasunuyi. Bi gabudara yadi 3 murine na raboboma inageghomiiri magha.”

Jemes da Jon yadi kayowana

Mat 20:20-28

³⁵ Muriye na Zebedi natunatuna, Jemes da Jon sipiika Yesu biidi siyawonawona bo, “Abawiyeveveyana, awaki kanibabiim na kunabera, yama kayowana da tam kiiravimiye kunabera.”

³⁶ Na ivitarakiiyanedi bo, “Yami wiina awaki anabera kiiravimiye?”

³⁷ Siwonabodeni bo, “Raghanina yam wiikii-wawo gabudarine wawaya kuniibadedi, na kuniwaghasinemii da yawata tani makerereghana, tana katiiyamve bi tana dugemve.”

³⁸ Bi Yesu iwonededi bo, “Gekoyakovi da awaki kiiravine kwiibaba. Tami rubami, ananiuna na redunama konanina, bo rubami kona **babataito** naboni ware tagu anababataitona?”†

³⁹ Bi siwoneni bo, “Toumii rubamii!”

Bi Yesu iwonededi bo, “Redu ananiuna na konanina, da konababataito naboni tagu anababataitona. ⁴⁰ Bi gegha rubana anavinegha da tani makerereghana, da iiyabo katiiyaguve inamake bi iiyabo dugeguge. God iiyawogha ivineyidi na nokodi gawara inaveredi.”

⁴¹ Raghanina kana kivikivina yadi 10 mmko siwaiyaneni, na nuwanuwadi sipughu Jemes da Jon biidi. ⁴² Na ikwatuwiitaghomidi sipiika bi iwonededi bo, “Tami nada kwakovi da iiyawogha kubuna damdi yadi kiikiiwawo, bi yadi kayowane sinibada, na nokodi babada wawaya wiitupaketowane sakoyayidi. ⁴³ Na tami, genaboni konigubegubeyana. Bi iiyabo yana kayowana inibada, na touna wiibagubagurana. ⁴⁴ Bi iiyabo yana kayowana ininagho, na inabera da touna wawaya tupadi yadi bagubagurana. ⁴⁵ Berana mayimayiyina, **Wiisuwona Tomoyina** gegha

† **10:38:** redu ananiuna da babataito meko tagu sina babataitoguna mmkodi sisiyidi batana yana kabi kwarakwara da rabobo ivisisiyeni. Raghanina Yesu Getsemenine inipoghana, mmko reduna kiiravine ere-nuwavisina ivisisiyeni (Mak 14:36). Yesu, Jon da Jemes iwonededi da toudi sinivisi sina kabi. **10:43:** Mrk 9:35

iyapiika da wawaya touna sinabigenina bi ipiika wawaya inabigedi, da nuwasisire inarabobo bi mmkona touna miisana wawaya korotodi kiiravidiye.”‡

*Yesu, Tomogha matapotapotana iviyawiini
Luk 18:35-43*

⁴⁶ Wasina bi Jeriko kwanatune sinokanibu. Bi muriye, Yesu kana kivikivina teya da koroto ghamana Jeriko siyakuyokuyoveni, na tomogha tana matapotapotana kana waghawagha Batimiyas, Timias natuna, keda riirine iyamakamake bi iyipepeyana. ⁴⁷ Raghanina iwaiyana da Yesu Nasaret tomogha iyapiipiika, na irukwatu iwona bo, “Yesu, Deivid natuna kuvinuwanuwaghanegu!”§

⁴⁸ Wawaya korotodi sikini bi siwoneni bo, “Kuviraborabobo!”

Bi ivikawakeke irukwatu gwaru, “Deivid natuna, kuvinuwanuwaghanegu!”

⁴⁹ Na Yesu ivituramiiriyeni bi iwona bo, “Kokwatuveni inapiika mabo.”

‡ **10:45:** Raghanina Yesu ikabi kwarakwara da irabobo tamumu wawayidi kadi gaware, touna mmko sisiyina itorewiimaghatariperoveta Aisaiya 53 kamone ivisisiya da yana bagibagi kiiravine naboni touna God yana ababagibagi. § **10:47:** Raghaina tomogha mata potapotana Yesu ikwatuveni da “Deivid natuna,” na touna waghawagha meko Jius tupadi sakovi da noko Keriso yisisiyeni. Jius na siyanoghonoghosi da Keriso wawaya iyiyawiidi da iyibadedi ware Kiiwawo Deivid naghove waghata nosinosidnakim ivibadedi na naboni (Psam 89:3 da inagho 37; Aisaiya 29:18 da inagho 19, 35:5 da 6; Jerimaiya 23:5 da 6; Igikel 34:23 da 24).

Na tomogha matapotapotana sikwatuveni siwona bo, “Kinuwamiise! Geghomiiri! Yakwatukwatuvem.”⁵⁰ Na yana sowo ivirupiitaveni, igeghomiiri ivikapoka bi ipiika Yesu biidi.

⁵¹ Wasina ivitarakiyaneni bo, “Awaki yam wiina, kiiravimve anabera?”

Tomogha matapotapotana iwonabodeni bo, “Abawiiyeveveyana, akayokayoveni da anakitamagha.”

⁵² Yesu iwoneni bo, “Yam wiigeruwana iviyawiim, kunagho.” Yaininagha ikitarunagha bi kedagha Yesu ikivini.

11

*Yesu, Jerusalemne siverabodeni ware kiiwawo
Mat 21:1-11; Luk 19:28-40; Jhn 12:12-19*

¹ Raghanina Yesu kana kivikivina teya Jerusalem siyitutukabikabina, Betapage da Beteni kwanatudi riridiye na sipiika koya kana waghawagha Oliv Koyane. Bi kana kivikivina bata iviporadi sivinagho ² bi iwonedi bo, “Konagho korughu noko meyagiina naghomiye. Raghanina konanokanibu name, na donki wotuna konabanani saghiratawani getana iiyabo naghove iyagerutowoyina. Korupami bi korutayini kopiika mabo.* ³ Meboda wawaya

* **11:2:** Jius yadi noghotena donki toudi bagibagi kadi ribiribi. Toudi sawara sakawara, bi wawayawota sageru bi sawagawaga. Yesu donki debane igeru, na wawaya sikitada ware wawaya Kabikabikuwayina iyapiipiika bi gegha naboni kiiwawo kayowiikomerowane. Noko donkina, gegha tana iyabo naghove iyabagurena towoyina, naboni ribiribi Kabikabikuwayina. Mmko yiyeveveyana Yesu na Keriso.

sinitarakiiyanemi bo, ‘Awaki kiiravine mmko koberabera?’ Na kowonedi bo, ‘Bada yawiiwiini bi kate inipora inaveramagha.’ ”

⁴ Wasina bi sinagho da donki wotuna sibanani, maghatare kedae, bi bare tana matamketana ririne koghore saghiratawani bi raghanina siyaruparupami, ⁵ na wawaya mududi riridiye siyamiimirina sivitarakiiyanedi bo, “Awaki kiiravine donki wotuna koruparupami?” ⁶ Na toudi metagha Yesu iwonedi, na naboni wawaya siwonedi, na siviwaghasinedi da sirutayini. ⁷ Wasina donki wotuna sirutayini sipiika Yesu biidi bi yadi sowo sivitavenageegeeyana kubukiine, bi Yesu debane imakegae.

⁸ Bi wawaya korotodi yadi sowo sirutatara keda debane sikepana bi mududi kii ghabighabi ere rugurugudi kwabuma siyaragha na kedae sikepana.† ⁹ Bi wawaya naghone da iiyawogha murine siyakivikivini, na sikarayewoveni bo, “Hosanna!

Tam, God kana waghawaghae kwapiipiika na kakabekabepepim.‡

¹⁰ Nosida Deivid yana kunukunuma tam kwapiipiika kunibademii na kakabekabepepim!

God abame makamakena kakabekabepepi!”

† **11:8:** Jon 12:13, yawonawona da mmkodi na notuveya ragharaghad. Wawaya yadi sowo bo yarayara ere-rugurugudi kedaye sigawara da kabikuwaye bi Yesu saverabodeni naboni kiiwawo. ‡ **11:9:** Hosanna na Aramik gamodi meko dagudagune yana basuna kuviyawiiimii, bi muriye yana basuna kaveraverabodem da kakabekabepepim. Veses 9 da 10 kamodiye wawaya na Psam 118 kamonama sisisiya.

¹¹ Yesu, Jerusalemma inokanibu na inagho God yana bareye irughu, bi sawara tupadi nama ikita yapoyaporidi. Bi noko murine, nada iravidi na touna da kana kivikivina yadi 12 yawata sikanibu sinagho Betenima.

Yesu, Kogheya kiina imagi

Mat 21:18-19

¹² Raghani ibori bi Yesu kana kivikivina teya Beteni sikuyoveni siyaveravera magha Jerusalemma, na vitonana damina ikabi.

¹³ Rabarabama ikitawiivera da kiiuwa kiina kana waghawagha kogheya inumo na ikita, na inagho iyakita da iuwagha bo gegha. Bi raghanina ipiika kiine, na ikita da rugurugu kawanagha, basuna gegha kogheya kana iri. ¹⁴ Na kogheya kiina iwoneni bo, “Gegha tana iiyabo uwam inakam towogha mayenina!” Na kana kivikivina mmko sisiyina siwaiyaneni.

Yesu, wiigimona da gimogimona damdi God yana bareye irukwavina

Mat 21:12-17; Luk 19:45-48; Jhn 2:13-22

¹⁵ Raghanine Jerusalemma sinokanibu, na Yesu irughu God yana bare garina kamone bi wiigimona da gimogimona damdi, idagu iyarurukwavinidi siyakanikanibu. Bi mane wiikabivereyana damdi yadi kemakema da iiyawogha ayabo siyigimona, na yadi makamake ivikouririghana, § ¹⁶ bi getana iiyabo iyiwaghasi-

§ **11:15:** Mane wiikabivereyana damdi kubura wiibata damdi yadi mane sikuwamiridi da gegha wawaya gubadi nama bi noko manena Jius sakayoveni. Bi wawaya God yana bareye noko manenama da yadi puyo sagimona (Exodas 30:13).

neni da wiigimona sawaridi God yana bare garina kamonagha iyakawara iyarughuwonana.

¹⁷ Bi iviyevevedi iwona bo, “God wonana buka kamone nada sigirumina iwona da,

‘Yagu Bare na sinakwatuveni da touna pari barena,

wawaya damvedamve kiiravidiye,

bi tami kobera da naboni yapiyapi damdi yadi kowokowogha.’ ”

¹⁸ Na **prist** babadidi da gwara kana wi- iyeveveyana damdi mmko siwaiyaneni. Na sidagu keda siyininogha da Yesu siyakasunuyi. Toudi sinaghareni, basuna koroto tupana yana wiyeveveyana siyisokoveni.

¹⁹ Wasina bi ravidie, na kana kivi- kivina yawata Jerusalem sikuyoveni.

Kogheya kiina irabobo

Mat 21:20-22

²⁰ Raghani ibori didibara wote, kedagha sipepewa siyanono Jerusalemma, na kogheyina kiina sikita. Touna i rabobo iyowogha inagho ramramne. ²¹ Pita inoghosi da awaki itubugha na Yesu iwoneni bo, “Abawiiyeveveyana, kukita, kogheya kiina kuvimagi na irabobo!”

²² Yesu iwonabodedi bo, “God kovigeruveni!

²³ Iisuwonemi, da iyyabo mmko koyana inawoneni bo, ‘Geghomiiri bi yegiiye kitavenayowoyena mayem,’ bi nuwanuwana kamone gegha ininuwabata, bi inigeruwana da awaki iwona na inatubugha, na God inabera kiiravine.

²⁴ Yana basuna mmko kiiravine awonewonemi:

raghanina kwarupari bi sawara kiiravine kwi-ibaba, kigeruwana da nada kukabi, na awaki kiiravine kunibaba na kunakabi. ²⁵⁻²⁶ Bi raghanina kwageghomiiri da kwarupari, bi iiyawogha berona tam biidi sibera na kunanoghotatavedi, na noko tamamnaki abame kate yam tamumu inanoghotatavedi.”**

Yesu yana maragata kiiravine Jius sivitaraki-iyana

Mat 21:23-27; Luk 20:1-8

²⁷ Yesu kana kivikivina yawata Jerusalemma siverakanibu magha, bi raghanina God yana bare garina kamonagha iyapeepewa, na **prist** babadidi, God yana gwara kana wiiyeveveyana damdi da kwanatu kana dogara sipiika Yesu biidi ²⁸ bi sivitarakiyaneni bo, “Awaki maragasina kukabi na mmkodi bera kubera? Bi iiyabo mmko maragasina iverem?”

²⁹ Iwonabodedi bo, “Wiitarakiyana tana anawonemi, bi tami wonabodeyana konaveregu, na anawonemi da awaki maragasine mmkodi bera abera. ³⁰ Kowonegu, Jon mema yana maragata ipiika na iyabaabataito: God gwabinama bo wawaya?”

³¹ Na wiikawakereyana toudimani kamodiye sidaguni, “Awaki tanawoneni? Memeda tana-wona bo, ‘God gwabinama,’ na inawona bo, ‘Awaki kiiravine Jon gekoyigeruvenina?’ ³² Bi

** **11:25-26:** Wawaya mududi akowa kirakiidi sinoghotu da sisiya mududi na ves 26 kamone da sisiyina mma naboni: Bi memeda gegha kunanoghotu tavedina, tamamnaki abame gegha inanoghotu tavemna.

meboda tanawona bo, ‘Wawaya gwabidima’ na kate bi koroto sinanuwatupa touda biiyadi.” (Na toudi koroto sinagharedi, kiiravine wawaya tupana sinoghosi da Jon, na **peroveta** waghata).³³ Na yadi wonabodeyana Yesu biidi na, “Toumii gegha kayakovina.”

Na Yesu iwonedo bo, “Wasina gegha anawonemi, da awaki maragasine mmkodi bera abera.”

12

Kwabu bagibagi damdi kadi miiba

Mat 21:33-46; Luk 20:9-19

¹ Wasina bi Yesu miibama iwonedo bo, “Tomogha tana kwabuve wain iwavi. Igari wiikonavivireni, dogu tana ibani wain kana ruruboto kiiravine, da wiikighukighu kana bare iyoghani. Bi wawaya iyouna da yana kwabuve ivikoyayidi da siyigimogimoneni, bi iwagawaga inagho takubure.* ² Raghanina kabipura gabudarina ipiika, na kwabu wiibadana yana wiitamariyana tana ivipora inagho kwabu bagibagi damdi biyadi, da kanareregha kabipura kamonama iyakabi. ³ Bagibagi damdi, wiitamariyana siburavi, da sigudani, bi ima kawanagha sivipora

12:1: Isa 5:1,2 * **12:1:** Wain kwabuna na touna tanawa pinimina meme urawa tana sawavi. Mmko uravina uwana, bariyawa gamodima sakwatavedi grapes. Wawaya mmkodi greip kayedima situgudaguda da sarubototavedi ruruboto gawarine, bariyawa gamodima sawona wine press. Bi miina kabikabiwiitaghomesatore rughuveni, bi yiwamiwamira da ninina, kana waghawagha wain. Jius kiiravidiyena, noko wain na raghani nonowa kana rarima. Israel na God yana wain kwabuna.

iveramagha. ⁴ Wasina wiibadana yana wiitamariyana tana ivipora; bi kwabu bagibagi damdi gayamina sirouvi bi siwona wiisinimayamayayi. ⁵ Na yana wiitamariyana tana bada ivipora, na touna bada sikasunuyi; bi wiitamariyana mududi kedana mayimayiyina siviberaberowanedi, mududi sirouwa bi mududi sivikasunughana.† ⁶ Kwabu wiibadana wawaya tanagha iyamakamake da iyipora na tomoyina touna wosina natunuwana. Tughura waghate, na natuna ivipora inagho bagibagi damdi bi iyadi bi iwona bo, ‘Anoghonoghosi da natugu sinakabikarawayeni.’ ⁷ Bi gegha, nokodi bagibagi damdi toudimani sivisisiya vivirana bo, ‘Mmkona kwabu wiibadana natuna. Kopiika, tana kasunuyi, bi yana kwabu na tani rapeneni.’ ⁸ Na tomoyina natuna siburavi bi sikasunuyi da tubuyina sivitavena kanibuveni kwabu garina kubune.

⁹ Awaki, bada kwabu wiibadana inabera? Inapiika da bagibagi damdi inikasunughana, bi woudi imadiye yana kwabu inatore. ¹⁰ Wiisuwona, God wonana kamone nada kokabiyavidi da iwona bo,

‘Akima meko abayoghayoghana sivisinighiighi-

† **12:5:** Isrel damdi properoveta sivisinighiighiyedi ware kwabu bagibagi tomotomoyidi kadi bada yana wiitamariyana naboni sivisinighiighiyedi na naboni (Jerimaiya 7:25 da 26; Emos 3:7 bi Jakaraiya 1:6 kokita).

iyeni, na kata iviakima kiitowana;‡

11 Mmko berana Bada ibera, ayagha matadae yinuwakayowana.’ ”

12 Jius babada siberatowoyi da siyaburavi, basuna sakovi da Yesu mmko iyisisiyeni na toudi kadi miiba. Bi gegha da, koroto sinagharedi na sikitawiitaveni bi sinagho.

Teks wiimiisana kana wiitarakiyana

Mat 22:15-22; Luk 20:20-26

13 Muriye na Jius babadidi, **Perisis** da Herod turaturana mududi siviporadi sinagho Yesu biidi da wiitarakiyanama siyikayetayina. 14 Sipiika bi siwona bo, “Abawiiyeveveyana, kakovi da wonawaghata kwiisisiyedi, bi wawaya awaki siyanoghonoghotana gekuyinuwapoyedina. Gegha kuyanoghonoghosi da kadi waghawagha ghamadi, bi tam wiisuwone God yana keda kwiiyeveveyana wawaya biiyadi. Kuwonemii, wasina da teks tani miisana Sisa§ biidi bo gegha?”

15 Bi iyakovi da siyaberaberatowoyi da siyiyabeni** na iwonedo bo, “Awaki kiiravine

‡ **12:10:** Jius raghani tupana akima sabori da gimadi ghamadi bi bare sayoghana da yoghayoghana. Papasusu akimina na gimana kiitowanina nama papasusuve meme papa bata sibanana. Touna na bare kunukununa bi papa yakabitawana gogona da barena tupana yakakokako. Yesu touna papasusu akimina God yana bare wouna kiiravine, touna taparoro (Efesiyens 2:19-21 kokita).

§ **12:14:** Sisa na touna Roume damdi yadi kiiwawo. ** **12:15:** Wiirubasina mma naboni: memeda Yesu iyawona bo, “Gegha Sisa biidi teks konimiisana,” na Roume babada Jiudiya siyakoyakoyayina na rubana siyapatumi. Bi memeda iyawona bo, “Sisa biidi teks kovimiisana,” na Jius damdi gegha sinakayovenina.

tagu kwiikayekayegu? Dinarias tana kopiikeni anakita.”

¹⁶ Na dinarias tana sikabi sivereni, bi ivitaraki-yanedi bo, “Mmkona iiyabo gubana da kana waghawagha?”

Toudi siwona bo, “Sisa.”

¹⁷ Na Yesu iwonedo bo, “Wasina, awaki Sisa rapene na Sisa kovereni, bi awaki God rapene na God kovereni.” Bi yana sisiya sivisokoveni.

Nayi kana sisiya geghomiiri magha gabudarina murine

Mat 22:23-33; Luk 20:27-40

¹⁸ Sadusis^{††} iiyawoghana sawona da wawaya gegha raboboma sinageghomiiri. Na mududi sipiika Yesu biidi bi siwona bo, ¹⁹ “Abawiiyeveveyana, Mosis mma naboni gwara igirumi kiiravimiiye: Memeda tomogha inarabobo da wavinena inakuyoveni bi natunatuna gegha, na tomoyina waresina tana kwaburina inarawayi da sinituwa, bi nokodi ededidi na naboni waresina raborabobona natunatuna. ²⁰ Raghani tana tomotomogha rakarakadi yadi 7. Iyarokona wasike irawayi, bi gesiyituwa bi irabobo. ²¹ Na tiinaru murine

12:18: Acts 23:8 ^{††} **12:18:** Sadusis toudi dam tana, mounouridi da babada ghamaghamadi Jius kamodiye. Toudi yadi wiigeruwana ivibogaye gegha Perisis naboni na raghani tu-padi na sikawakereyana. Sadusis gegha siyigeruwana da wawaya raborabobodi muriye raboboma sinageghomiiri. Toudi gegha siyigeruwana da nama aneyaneya bo kanukanuma mududi. Toudi yadi wiigeruwana na Mosis yana buka yadi imiikovi igiruma (Genesis, Exodas, Livitikas, Nambas, Diutoronomi) bi gegha giruma kabikabikuwayenidi mududina.

kwaburina irawayi, gesiyituwa bi irabobo. Berana mayimayiyina tomogha kana wiiaroba biidi itubugha inayi bi irabobo. ²² Nokodi rakarakadi yadi 7 wasikena sirawayi, da gesiyituwa bi sirabobo. Tughurine, na wasikena irabobo. ²³ Kata, raghanina raborabobodi tupadi geghomiiri magha gabudarine sinageghomiiri, na touna iiyabo wavinena? Basuna yadi 7 tupadi sirawayi.”

²⁴ Yesu iwonabodedi bo, “Tami yami noghota sisiwana! Yana basuna God wonana bo yana maragata gekoyakovina. ²⁵ Raghanina wawaya raboboma sinageghomiiri, na toudi naboni aneyaneya abame bi gegha sinanayina.‡‡ ²⁶ Bi kata, wawaya raboboma sageghomiiri magha kiiravine, na memeda nada kokabiyavi da awaki Mosis yana bukae igrumi, raghanina God irumaghatara touna biidi kiikiiruku iyakararakasina kamone. Name God, Mosis iwoneni bo, ‘Tagu, Abraham yana God bi Aisik yana God bi Jeikap yana God.’ ²⁷ Na noko kiiravine na tanakovi da God, na gegha wawaya raborabobodi yadi God, bi wawaya yawayawiidi yadi God. Na yami noghota tupadi siwasiwanidi.”

Gwara ghamanakina

Mat 22:34-40; Luk 10:25-28

²⁸ God yana gwara kana wiiyeveveyana tana ipiika, bi Yesu da Sadusis naboni siyikawakereyana, na iwaiyanedi. Iwaiyana da Yesu iwon-

‡‡ **12:25:** Aneyaneya toudi gegha siyaraborabobona, bi gegha siyanayinayina bo siyituwana. **12:26:** Exo 3:6

abodena wiimasiyedi, na ivitarakiiyaneni bo, “God yana gwara meko iragata kirakii?”

²⁹ Yesu iwona bo, “Gwara meko igekirakii na mmko: ‘Isrel dammi, kowaiyana! Bada yada God, touna kawagha Bada. ³⁰ Bi God nuwanuwam tupana, kanumim tupana, yam noghota bi yam maragata tupadima kinuwayuyuneni.’ ³¹ Gwara kana wiibata ghamanakina, na mma naboni: ‘Turaturam kuvinuwayuyunedi, mayimayiyina tammani kwiinuwayuyunemna.’ Mmkodi gwaradi yadi bata na siragata kirakii, genaboni mududi.”

³² Gwara kana wiiyeveveyana tomoyina iwona bo, “Abawiiyeveveyana, kuvisisiya wiimasi, wiisuwona da God tanagha, bi gegha god tana nama ririnena. ³³ God nuwanuwada tupanama, yada noghota tupanama bi yada maragata tupanama taninuwayuyuneni. Bi turaturada taninuwayuyunedi mayimayiyina naboni toudamani tiinuwayuyunedana. Mmkodi gwara yadi bata kabisisiredi na sigekirakii gegha naboni ribiribi tagibudi da God biidi tasuwarana bi kate suwara mududi.”

³⁴ Yesu iyakovi da tomogha noghota miisenama iwonabodeyana, na iwoneni bo, “Tam gegha iyarabaraba da God yana wiibadane kunarughu.” Na wawaya sinaghara da getana iiyabo wiitarakiiyana mududi iyawonenina.

Waghawagha Keriso wiitarakiiyanina

Mat 22:41–23:36; Luk 20:41-47

³⁵ Raghanina Yesu, God yana bare garina kamone iyyeveyana, na iwona bo, “Awaki

kiiiravine Gwara kana wiiyeveveyana damdi sawona da Keriso na Deivid tubuna? ³⁶ Kanuma Kabikabikuwayina Deivid ivinuwasisiri, na iwona bo,

‘Bada God yagu Bada iwoneni,

“Mabo ririguve kumakekira

bi kam aviya anakabidi da kaye rogumve anatoreni.” ’§§

³⁷ Deivid tounamani Keriso ikwatuveni da yana Bada. Na metagha konoghonoghosi, Keriso na touna Deivid tubuna bo?” Koroto ghamana Yesu yana sisiya nuwamiiseye siyawaiwaiyaneni.

Yesu, God yana gwara kana wiiyeveveyana damdi irugiuvedi

³⁸ Yesu iyieyevevedi, na iwona bo, “Kokita yapori da gwara kana wiiyeveveyana damdi gesiniyabemina. Tarasowo rukarukaruwanidi siniyagha bi sinapepewa, bi yadi wiina wawaya kabikarawaye sinikiikiivedi wiigimona gawaridiye. ³⁹ Bi yadi wiina makamake gawaridi miisedi **kabepepa baredi** kamodiye bi kate babada ghamaghamadi yadi gaware sinamake, poragha raghanidiye. ⁴⁰ Bi sarupari wiiguriguri na wawaya sanaghosi da toudi kabikabikuwayidi, bi kwabukwabura yadi bare sakita kirorovedi na siyabedi da baredi sirapeneyana. Mmkodi wawayidi, na God aro ghamanakina inaveredi.”

12:36: Psa 110:1 §§ **12:36:** Wiisuwona, Keriso na kiiwawo Deivid kayekikina, bi gegha, da Keriso na igee da igee kirakii, bi kate touna na bada Deivid yana Bada.

Kwabura yana vereyana

Luk 21:1-4

⁴¹ Yesu suwara kabomidi gawarina riridiye imakekira God yana bare kamone, bi wawaya metagha mane siyatutoura na iyaruruwiitetedi. Wawaya moumouridi korotodi mane peyaridi siyatutoura. ⁴² Wasina bi kwabura moyamoyakina ipiika da kopa mane busobusodi bata, itourarughuwana suwara kabomina kamone. Bi mmkodi manedi yadi maragata damina igisikirakii. ⁴³ Na Yesu kana kiviivina ikwatuvedi sipiika bi iwonedo bo, “Wiisuwona awonewonemi, mmko kwaburina moyamoyakina puyo ghamanakina itore, gegha naboni wawaya mududi. ⁴⁴ Yana basuna, mmkodi wawaya moumouridi tupadi yadi moura ghamadi bi pinimidigha sivereyana, bi noko kwaburina bagune moyamoyakina, bi awaki kana makekawakawa na tupana itore.”

13

Yesu iwona da God yana bare muriye Jius kadi aviya sinibero

Mat 24:1-2; Luk 21:5-6

¹ Wasina raghanine Yesu, Bare Kabikabikuwayina garina iyakuyokuyoveni, na kana kiviivina tana iwona bo, “Abawiiyeveveyana, kukita mmkodi bare warawaratetedo, da mmkodi akima ghamanakidi.”

² Yesu iwona bo, “Nokodi bare ghamanakidi kwakitakita! Na raghani murine na Jius kadi aviya tupana siniberodi. Gegha akima tana kwiinana debane inamakena.”

Wawaya sinakabikwarakwara, bi Yesu kana kiviivina tounaye sinamiiri kikita

Mat 24:3-14; Luk 21:7-19

³ Wasina God yana bare bi nawane Oliv koyana debane Yesu iyamakamake, na Pita, Jemes, Jon da Andru wiikowoye sivitarakiiyane, ⁴ “Kuwonemii, meyani mmkodi beradi sinatubugha. Awaki matakirina iniyeveveyana da mmkodi bera pinimina bi sinatubugha?”

⁵ Na iwonedo bo, “Kokita wiimasi da gegha iiyabo iniyabemina. ⁶ Tomotomogha korotodi waghawaghaghuve sinapiika sinawona bo, ‘Tagu na Keriso!’ na wawaya korotodi siniyabedi. ⁷ Bi raghanina wiirouwa kwarituna bo aviya waradi rabarabae konawaiyana na gegha konanagharana. Mmkodi beradi sinatubugha naghove, bi noko geraghani damona. ⁸ Dam sinageghomiiri da siniaviya vivirana bi kiiwawo sinageghomiiri da sinirouwa vivirana. Nukenuke kubura bogae bogae sinatubugha da kate gomara. Mmkona dagudaguna kawagha, ware wasike roperopeyina wiituwa sinivisina dagudaguna yakabikabina naboni.

⁹ Tami wosina kokoyagha yaporimi. Sinakabimi bi sinitupawamiwamiremi da bada **kabepepa bare diye** sinavidividimi. Bi tami kagu kiviivina kiiravine na sinakabimi da sinatupemi bi kiikiwawo naghodiye konamiiri da wara miisena konawonedi. ¹⁰ Bi dagudaguna na wara miisena God yana wiibadana kiiravine tami da iiyawogha sigeruwegu na konadimene damve damve biiyadi, muriye da damona inapiika.

¹¹ Bi raghanina kami aviya sinakabimi da sinitupawamiwamiremi, na gekoninuwapoya yaininagha da metagha konisisiya. Gegha tami yami noghotama konisisiyana bi Kanuma Kabikabikuwayina tamiye inisisiya na awaki inaveremina kovisisiya.

¹² Tomotomogha sinageghomiiri da wareware-sidi sinavereyana bi kadi aviya sinikasunughana, bi tamadam mayimayiyina natunatudi biidi sinabera. Ededa taghunudinaki siniaviyedi bi sinavereyana da kadi aviya sinikasunughana.

¹³ Tami kagu kivikivina kiiravine na wawaya tupana sinasinighiiyemi. Bi iiyabo inamiiri kikita da damone na God iniyawiini.”

Kabikwarakwa ghamana gabudarina

Mat 24:15-28; Luk 21:20-24

¹⁴ “Bi raghanina konakita da awaki **peroveta** Deniyel ivisisiyeni meko bera tupana yiberodi, na gawara kabikabikuwayine inamiiri, meme gewasina da iyamiirina (Kabiyawa wawayim: Kunuwagiureni mmko awaki basuna). Wasina nokodi Jiudiya kubura kamone samakamake na sinaverataveyana koyae. ¹⁵ Wawaya bare kubune na geinayowogha inarughu bare kamone yana sawara inayounana, ¹⁶ bi bada, iiyabo yana kwabuve yabagibagi, na geinaveramagha bareye da kana tarasowo inakabina. ¹⁷ Bi noko raghanine na kabikwarakwa ghamanakina wasiwasike biiyadi iyawogha siropeya da pepeya sisusuna. ¹⁸ God biidi korupari da mmkodi beradi gegha boduve sinatubughana! ¹⁹ Yana

basuna noko raghanine na kabikwarakwara ghamanakina nama. Bi raghanine God kubura ibera na kabikwarakwara ghamadi roro nokodi naboni gesiyatubughana, patana da kata bi raghani muriye kate gegha naboni sinatubugha maghana. ²⁰ Na Bada, nokodi gabudaridi iruwitupo. Bi memeda gegha iyyaraghana, wawaya kate gesiyayawana. Bi iyyawogha ivineyidi na noghosidiye, touna mmkodi gabudaridi iyaragha.

²¹ Noko raghanine, memeda wawaya tana inawonemi bo, ‘Keriso mmakatanina, kokita!’ bo, ‘Vinikatanina!’ gekonigeruvenina. ²² Yana basuna Keriso wiiwiiyaba da peroveta wiiwiiyaba sinarumaghatara bi **berakayowiiwiiyaka** da matakira sinabera, bi sinaberatowoyi da God yana wiivenevinegha wawayidi siniyabedi, da sinigeruvedi. ²³ Na kokabunagha, bi kokoyagha mayemi! Bera tupadi kadi sisiya awonena katananemi, muriye da raghanina inapiika.”

*God yana Wiisuwona Tomoyina yana piikam-
agha gabudarina*

Mat 24:29-31; Luk 21:25-28

²⁴ “Bi kabikwarakwara ghamanakidi gabudaridi sinakovi, muriye na gabudara raragha inakabitore bi matu bada gegha inikonakona. ²⁵ Kewokewo abame sinaririgha, bi abama kana sawara mududi maragasidi sininukenuke. ²⁶ Bi noko raghanine wawaya sinakita da God yana **Wiisuwona Tomoyina** inarumaghatara, uuwa debadigha inapiipiika, maragata ghamana teya

da ere kinivina. ²⁷ Wasina bi aneyaneya iniporadi kubura tupane da God yana wiivinevinegha wawayidi sinituwiitaghoma kubura damone da inanagho abama damone.”

Kogheya kiina miibina

Mat 24:32-35; Luk 21:29-33

²⁸ Wasina Yesu iwona bo, “Konoghosi awaki itubugha kogheya kiina biidi da akowa nokove konakabi. Raghanina ragharaghana sameyu da samatagha bi numonumo sarumaghatara, na kwakovi noko gogo raghanina yapiipiika. ²⁹ Mayimayiyina, raghanina konakita da mmkodi beradi sinatubutubugha, na konakovi da God yana **Wiisuwona Tomoyina** yana piikina inoratu, bi ikabunagha da inidagu. ³⁰ Iisuwonemi, mmko kimsina wawayimi tupana gekonarabobo patana da mmkodi beradi sinatubugha naghove. ³¹ Abama da kubura sinamomogha, bi wonagu kate gegha inamomoghana.”

Tana kabunagha Yesu yana piikamagha ki-iravine

Mat 24:36-44

³² “Getana iyyabo iyakovi, da meyani noko gabudarina bo raghanina inapiika, gegha aneyaneya abame, bo Natu iyakovina; Tamada God kawagha iyakovi.

³³ Kokabunagha da kokoyagha mayemi, gekoyakovi da meyani noko raghanina inapiika! ³⁴ Ware tomogha tana yana bare yakuyoveni yawagawaga yanagho takubure. Na wiitamariyana imadiye yana sawara yatoura bi tatadigegha yadi bagibagi yaveredi. Bi

iiyabo matamketa yakoyakoyayi na yawoneni da inikighukighu. ³⁵ Wasina bi tami bada kokabunagha, basuna gekoyakovi da meyani bare badana inaveramagha. Memeda ravidie bo kenakenaruwamire, bo kokorereko sinaduuduna bo didibare. ³⁶ Bi raghanine inapiika na gegha yana wiina da inabananimi konakenakenana. ³⁷ Awaki awonewonemi, na bada wawaya tupadi anawonedi: Kokabunagha!”

14

Jius siyisisiya wiikowogha da Yesu siyirabobo
Mat 26:1-5; Luk 22:1-2; Jhn 11:45-53

¹ Kata na gabudara bata kawagha siyamakamake da **Koughanu** bi **Parawa Gegha Yist Teya** porayidi. Na **prist** babadidi da gwara kana wiyeveveyana damdi wiikowoye keda siyininogha da Yesu siyiyabeni bi siyakabitawani da siyakasunuyi. ² Na siwona bo, “Gegha poragha raghanine tana berana, kate bi wawaya wiirouwa sinidagveni.”

Wasike mayawagama Yesu gayamina iwayi
Mat 26:6-13; Jhn 12:1-8

³ Bi raghanina Yesu Betenine na Saimon, tomogha iiyabo naghove korekore ikabina yana bareye. Bi siyakamkam, na wasike tana verikoko alabastama* sibera bi mayawaga kamone na ikawari irughu. Da verikokona kanighona

14:1: Exo 12:1-27 * **14:3:** Alabasta touna akima waratete kirakiina bi pikapikana. Bi wawaya sakabi bi ipagama kiyabu da tarabiibiisaka tunama satarakepokepo.

ikiyagiini bi Yesu gayamine mayawagina iwayi. Bi mayawagina miisanina ghamana bi nadima† sibera. ⁴ Wawaya mududi nama nuwanuwadi sipughu na sivisiya kabivivirana bo, “Awaki kiiravine mmko mayawagina ivikawawaneni? ⁵ Siyigimogimoneni da mane ghamana siyakabi bi manena moyaka siyaveredi,” na siki kirakiyeni.

⁶ Bi Yesu iwonedo bo, “Kokuyoveni, awaki kiiravine kwiisinimayamayayi? Touna bera waratetena ibera tagu biidi. ⁷ Tami nonowa moyaka teya konamakamake, bi yami kayowane koniwiitedi bi tagu gegha nonowa yawata tana makena. ⁸ Bi awaki rubana da iyabera na ibera; da mayawaga tubuyiguve iwayi da raghani kata-mané ikabununagha kagu dogudogu kiiravine. ⁹ Iisuwonemi, meghamegha mmko kuburine, meme wawaya waragu miisena sinadimedimeni, na awaki mmko wasikena tagu biidi ibera na kate sinisiyeni da raghani nonowa sinanoghonoghosi.”

Jiudas iviwaghasina da Yesu, prist babadidi imadiye iyatorené

Mat 26:14; Luk 22:3-6

¹⁰ Noko murine Jiudas Iskariyot, kivikivina 12 kamodiye bi tana, inagho **prist** babadidi biyadi da Yesu kiiravine iyapuke. ¹¹ Damdi mmko sisiyina siwaiyaneni na sivinuwamiise bi sivisuwoneni da mane siyavereni. Wasina bi Jiudas

† **14:3:** Nadi touna kii tana kana waghawagha, bi noko kiina ramramnama mayawaga sabera. Bi kiina touna India yadi kubure yagogogo.

keda wiinogha idagu da metagha Yesu, imadiye iyatore.

Yesu da kivikivina, Koughanu kamkena, na sikam

Mat 26:17-25; Luk 22:7-14,21-23; Jhn 13:21-30

¹² **Parawa Gegha Yist Teya** porayina gabudarina dagudagune, bi gabudarine na nigenige sika-sunughana da **Koughanu** kiiravine, na kivikivina Yesu sivitarakiiyaneni bo, “Mebo yam wiina kananagho da Koughanu kamkenana kiiravimve kana kabununayi?”

¹³ Wasina bi kana kivikivina bata iviporadi, iwonedini bo, “Konagho konarughu kwanatuve, bi tomogha rarima kibubuna yakawakawari na konakita. Na kokivini, ¹⁴ da meme inarughu, na barena wiibadana kowoneni bo, ‘Abawiyeveveyana iwona da, “Tupayarayina meme, tagu da kagu kivikivina kiiravimiiye Koughanu kamkenana kana kam?”’ ¹⁵ Wasina bi tupayaragha ghamana kiidamove iniyevevemi, tourawiikayowanina da kabukabununayina, na name bera tupana kokabikuya kiiravidaye.”

¹⁶ Kivikivina sinagho sirughu kwanatuve, bi bera tupana metagha Yesu iwonedina sibanani, da Koughanu kamkena, na sikabikuyi.

¹⁷ Bi ravidaye na Yesu, kivikivina yadi 12 yawata siverakanibu. ¹⁸ Bi siyakamkam raghanine, iwonedini bo, “Iisuwonemi, da kamomima tana kagu puka inakabi iiyabo yawata kakamkamna.”

¹⁹ Kivikivina noko sisiyina siwaiyana na sivin-uwapoya bi sidagu tatadigegha sinitarakiiyaneni, “Wiisuwona tagu bo?”

²⁰ Yesu iwonabodedi bo, “Tami 12 kamomiye tana, iiyabo kana parawa dabira kamone tagu teya kakutuwana. ²¹ **Peroveta** metagha sigirumana naboni da **Wiisuwona Tomoyina** inarabobo. Bi God noko tomoyina iiyabo yana Wiisuwona Tomoyina kana puke inakabina kate aro ghamanakina inavereni! Na iyamiise kirakii da noko tomoyina gegha iyatubughana.”

Yesu kana kivikivina teya raghani tughurina sikampatapata

(The Lord’s Supper)

Mat 26:26-30; Luk 22:15-20; 1 Kor 11:23-25

²² Bi siyakamkam raghanine, Yesu parawa tana ikabi, God biidi ivikiikiwa, bi ikiyagima da kana kivikivina iveredi, iwona bo, “Kokabi; mmko na tubuyigu.”

²³ Bi wain reduna ikabi, God biidi ivikiikiwa, bi iveredi da tupadi tounama siniuna.

²⁴ Bi iwona bo, “Mmko tagu ganiganigu, meko inororotaveyana wawaya korotodi kiiravidiye. Ganiganigu touna inabera da God yana wiwaghasina maragasina wouna inatarakirami yana wawaya biidi. ²⁵ Iisuwonemi, gegha meyani mmko wainna ananiuna mayeni patana da God wawaya keda woune inibadedi na gabudarine wain wouna ananiuni.”

²⁶ Wasina bi ayii tana sitawori bi Jerusalem sikanibutaveni sinagho Oliv koyane.

Yesu iwona da kate Pita inawona wiinagovernagoveni

Mat 26:31-35; Luk 22:31-34; Jhn 13:36-38

²⁷ Yesu iwonededi bo, Tupami konavera da konakuyovegu, basuna God wonana buka kamone iwona da:

‘God sip kadi bodaboda inakasunuyi,
na sip tupadi sinimosaredi,’

²⁸ bi muriye raboboma anageghomiiri magha, na aninagho ananagho Galilima, bi tami murigha.

²⁹ Pita iwona bo, “Memeda turagu sinavera da sinakuyovem, bi tagu geanakuyovemna!”

³⁰ Yesu, Pita iwoneni bo, “Iisuwonem, kata nubabasuve muriye da kokorereko inaduu da bata, na naghove kunawona raghani aroba da tagu gegha kuyakoviguna.”

³¹ Pita iwonabodeyana wiimaragata bo, “Tagu kate genaboni anisisiyana, bagune tam da tagu sinikasunughaneda, kate gemeyani anawona wiinagonagovemna.” Bi kivikivina mududi bada sisiyina mayimayiyina sivisisiyeni.

Getsemenine Yesu iyarurupari

Mat 26:36-46; Luk 22:39-46

³² Wasina sipiika gawara kana waghawagha Getsemenima, na kana kivikivina iwonededi bo, “Mma komakae bi anarupari.” ³³ Na Pita, Jemes da Jon irutayinidi yawata sinagho. Bi nuwavisi da nuwapoya ikabi kirakiiyeni, ³⁴ na iwonededi bo, “Nuwapoya nuwanuwaguve iragata kirakii da damina ware pinimina bi inirabobogu. Mma komakae bi kovikighukighu.”

³⁵ Inagho gisina bi ere nuwavisina ivitavenay-owoyena mayeni tanave, bi irupari da nuwawisi da sinivisi naghone sapiipiika na memeda rubana bo gegha da siyanaghotaveyana. ³⁶ Na ruparima iwona bo, “Abba,‡ Tamagunaki! Tam bera tupadi rubana kunabera, na mmko kabikwarakwara reduna gwabiguve kabitaveni. Bi geawaki ayakayovenina, bi tam awaki kukayovenina.”

³⁷ Wasina bi Yesu iveramagha da kivikivina aroba ibananidi siyakenakena. Na Pita iwoneni bo, “Saimon, da kwakenakena? Raghani gisinagha kunabanenega bo gegha?” ³⁸ Na iwonedi bo, “Kovikighukighu, bi korupari da gegha ruyagha kamone konabekuna. Kanuma yakayokayoveni da bera miisena bi tubugha inoganoga.”

³⁹ Inagho magha bi irupari, sisiyidi mayimayiyidi ivisisiya. ⁴⁰ Bi iveramagha na ibananidi siyakenakena, kiiravine gerubana matadi siyakitatora. Na gegha siyakovi da awaki touna siyawoneni.

⁴¹ Bi raghani wiiarobina iveramagha, na iwonedi bo, “Tami patana kokenakena da kwiiyawiiitaveyana? Wasina rubana! Gabudarina ipiika! Kokita, puke wawayina, **Wiisuwona Tomoyina** yitowawoneni tamumu damdi biiyadi. ⁴² Kogeghomiiri, tana nagho, kokita tomoyina mmakatanina iiyabo kagu puke ikabina.”

‡ **14:36:** Abba, noko Aramik yadi gamo, meko Yesu iyisisiyana. Bi Abba yana basuna tamada.

Yesu sipatumi

Mat 26:47-56; Luk 22:47-53; Jhn 18:3-12

⁴³ Yesu patana iyiisisiya bi Jiudas, kivikivina 12 kamodiye bi tana, iverakanibu. Bi murinagha na koroto ghamana seri da kepata sivimakabik-abiyeni. Bi mmkodi wawaya na **prist** babadidi, gwara wiiveveyana damdi, da kwanatu kana dogara siviporadi. ⁴⁴ Bi Jiudas nada ivikatayidi matakira kiiravine, iwonedni bo, “Tomogha anamaghanina,§ wasina touna. Koburavi, kokabitawani bi korutayini konanagho.”

⁴⁵ Raghanina Jiudas iverakanibu, na yaininagha inagho Yesu biidi bi iwona bo, “Abawiyeveyana!” bi nawanawana imaghani. ⁴⁶ Na sipatumi da sikabikikisi. ⁴⁷ Bi wawaya tana nama iyamiimiiri na yana seri itaiyina kanibiveni bi prist kiikiiwawona yana wiibagubagurana tainana ikasiyaraghataveni.

⁴⁸ Bi Yesu iwonedni, “Tagu ware kasukasunugha, bo? Na seri da kepatama kopiika da konapatumigu. ⁴⁹ Raghani nonowana tagu tami yawata, God yana bareye ayiveveyana, bi gegha koyapatumiguna. Bi gegha, da buka **peroveta** sigirumina inatubugha.”

⁵⁰ Wasina bi kivikivina tupadi sikuyoveni bi siverawiitaveni. ⁵¹ Bi tomogha yaragina, gara yabuyabunama ivitarasowowota, da Yesu iyakivikivini, na siberatowoyi da siyaburavi, ⁵² bi kana gara imadebadiye ikuyoveni bi ighaninagha iverataveyana.

§ 14:44: Jius yadi kikiyena wiiturana miisedina, toudi maghanama sikiikiwa kab ivivirana nawanawadiye.

Wiigiugerogerora damdi Yesu sivikeekeeni
Mat 26:57-68; Luk 22:54-55,63-71; Jhn 18:13-14,19-24

⁵³ Wasina Yesu sikabi sinagho prist kiikii-wawona yana bareye, meme **prist** babadidi tupadi, kwanatu kana dogara da gwara wiyeveveyana damdi sivitaghomidina. ⁵⁴ Bi Pita kana taraboga murigha ikivinidi da irughu prist kiikiiwawona yana bare garina kamone. Da name keyama ririne imakeyowogha iyiraragha, koyakoyagha damdi yawata. ⁵⁵ Bi prist babadidi da **Wiigiugerogerora damdi**** tupana sib-eratowoyi da Yesu yana berona siyabanani bi siyaviyeni da rabobove siyatore, bi gegha tana siyabanana. ⁵⁶ Wawaya korotodi sipiika da sisiya wiyaba sivisiya da Yesu siyaviyeni, bi yadi waragututu gegha mayimayiyidina.

⁵⁷ Tomotomogha mududi sigeghomiiri da mmko wiyabinama Yesu siviaviyeni: ⁵⁸ “Kawaiyaneni iwona da, ‘Tagu, mmko God yana bare, meko wawaya imadima siyoghanina anatainarika, bi gabudara aroba murine na tana anayoghana mayeni gegha naboni wawaya imadima siyaberana.’ ” ⁵⁹ Bi gegha, yadi waragututuna tupadi na sivibogae.

** **14:55:** Sanhedrin touna Jius babada damna meko igekiraki, Yesu yana raghaniye na Roume tamudu, toudi siyi waghasedi da taparoro beradi sanuwagiureyana da yapiyapi situpa wamiwamiredi, bi gegha sini poradi rabobove. Prist kiikiiwawona touna Wiigiugerogerora damdi gayamina bo wiibadana, bi tomotomogha yadi 71 mmko damna kamone: prist babadidi, kwanatu babadidi, gwara wiyeveveyana damdi.

⁶⁰ Na prist kiikiwawona, Wiigiugerogerora naghodiye igeghomiiri da Yesu ivitarakiyaneni bo, “Mmkodi sisiyama siaviyemna, awaki biidi gekuyawonawona bodeyana?”

⁶¹ Bi Yesu ivikawa potapota da gegha awaki tana iyawoneni. Na prist kiikiwawona ivitarakiyanena mayeni bo, “Tamna God yana **Wiivinevnegha Kiiwawona**, iiyabo kakabekabepepi na Natuna?”

⁶² Na Yesu iwona bo, “Wasina Tagu, bi tupami konakita da **Wiisuwona Tomoyina**, Maragata Kirakiina ririne inamakamake bi abama uuwadigha inapiipiika!”

⁶³ Na prist kiikiwawona kana kwama itainagosiri†† bi iwona bo, “Gegha bada sisiya mududi taya kayokayowana maghana! ⁶⁴ Tami tupami, yana sisiya kowaiyaneni, touna God ivigiboyi. Awaki konoghonoghosi?”

Bi noko korotona siwona bo, “Touna iberabero na inarabobo.”

⁶⁵ Bi mududi sidagu Yesu siyakanukanu, matana sigere bi sirouvi. Da siwoneni bo, “Memeda tam **peroveta**, na kuwonemii iiyabo irouvim!” Wasina bi koyakoyagha damdi sikabi da sitapitapi.

Pita, Yesu iwona wiinagonagoveni

Mat 26:69-75; Luk 22:56-62; Jhn 18:15-18

⁶⁶ Wasina bi Pita patana petakone gari kamone, bi **prist** kiikiwawona tana yana wiitamariyana

14:62: Dan 7:13 †† **14:63:** Jius yadi kiki kamone na wawaya kana gara inatainagosiri na touna nuwanuwana yapughu kirakii bo nuwanuwana yasibakuku na mmko berana yabera.

wasikena imiiririya. ⁶⁷ Na raghanina ikita da Pita keyame iyiraragha, na rotomanina ikitarorona bi iwoneni bo, “Tam teya, na Yesu Nasaret tomogha yawata.”

⁶⁸ Bi Pita iwona wiinagonagoveni bo, “Geayakovi bi geyaguakowa da awaki kwiisisiyeni,” bi ikanibutaveyana gari matamketane bi kate noko raghanine kokorereko iduu.‡‡

⁶⁹ Bi wiitamariyana wasikena, raghanina Pita nama ikita na idagu wawaya nama ririne siyami-imiiri na iwonena mayedi bo, “Mmko tomoyina, na Yesu kwiinana tana!” ⁷⁰ Bi Pita iwona wiinagonagoveni.

Raghani gisina bi murine na nama iyyawogha miimiiridi bada siwoneni bo, “Gekunakeena, wi-isuwona tam Yesu yana wawaya tana, bi tamna Galili tomogha.”

⁷¹ Na Pita iwona bo, “Iisuwona, gegha ayiyabana, bi meboda aniyaba na God aro in-averegu! Tagu noko tomoyina kwiisisiyenina gegha ayakovina.”

⁷² Wasina bi kokorereko idou iyibata, na Pita inoghosi da metagha Yesu iwoneni, “Muriye da kokorereko inadou inibata, na naghove raghani aroba kunawona da tagu gekuyakoviguna.” Na nuwanuwana idugari da iwasigorita idou.

‡‡ **14:68:** Buka katamanidi mududi mmko sisiyina gegha siya girumina bi noko raghanine kokorereko iduu.

15

Yesu sipiikeni Pailat biidi

Mat 27:1-2,11-14; Luk 23:1-5; Jhn 18:28-38

¹ Raghani sowasowae **prist** babadidi, kwanatu kana dogara, gwara kana wiiyeveveyana damdi, da **Wiigiugerogerora damna** tupadi yawata nada sivitaghomidi bi siwonaruyarayaragha ikovi, na Yesu imana sikutawatawana, bi sivinaghoveni sinaveni, da Pailat sivrurvereni. ² Pailat, Yesu ivitarakiiyaneni bo, “Tam Jius yadi kiiwawo bo?”

Na Yesu iwona bo, “Wasina kwiisisiya namakatanina.”

³ Prist babadidi Yesu wiiwawu sisiyidima siyikeekeni. ⁴ Na Pailat ivitarakiiyanena mayeni bo, “Kunawonabodeyana bo gegha? Yadi wiiwawu tupana da kuwaiyana!” ⁵ Bi Yesu geiyawonabodeyana magha, na Pailat ivisokoveni.

Jius damdi yadi wiina Yesu inarabobo

Mat 27:15-26; Luk 23:13-25; Jhn 18:39–19:16

⁶ Raghanina **Koughanu** porayidi nunudigha na Pailat ibera nuwaneni da biwa gawarina kamonama wawaya tana yikanibuvuni, iiyabo, dam Jius sakayoveni na kiiravine sibabana. ⁷ Bi noko raghanine tomogha kana waghawagha Barabas na biwa gawarina kamone, da wawaya iiyawogha wiirouwa kamone kasunugha sibera na yawata. ⁸ Raghanina koroto sivitaghomidi, na sidagu Pailat siyibabiini da nonowa iyaberabera naboni, da yadi kayowana iyabera, ⁹⁻¹⁰ Bi Pailat iyakowa katamaneni da **prist** babadidi,

na Yesu sivitowawoneni touna biidi basuna sinuwapughuveni. Na koroto ivitarakiiyanedi bo, “Yami kayowana da Jius yadi kiiwawo anikanibuveni kiiravimiye bo?” ¹¹ Na prist babadidi koroto nuwanuwadi sipiro bi siwonededi da Pailat siyibabiini bi Barabas iyikanibuveni kiiravidiye, Yesu wasana. ¹² Wasina bi Pailat koroto iwonena mayedi bo, “Bi awaki, anabera mmko tomoyina biidi, kokwatuvuni da Jius yadi kiiwawo?”

¹³ Bi sirabodeyana bo, “Kotuparatuni!”

¹⁴ Na ivitarakiiyanedi bo, “Awaki kiiravine? Bi awaki berana berona ibera?”

Bi koroto sirukwatu kamokamogha bo, “Kotuparatuni!”

¹⁵ Na Pailat yana kayowana da koroto iyu-inuwapikadi, na Barabas biwa gawarinama ivikanibuveni kiiravidiye. Bi kawane na Yesu sikwapu kirakiiyeni bi iwonataveni da siyatuparatu.

Iyo wawayidi Yesu sivinamayeni

Mat 27:27-31; Jhn 19:2-3

¹⁶ Wasina iyo wawayidi Yesu sikabi sinagho Pailat yana bare garina kamone bi iyo turaturadi tupadi sikwaturiyariyadi sipiika. ¹⁷ Bi kwama ididurinama Yesu sivikoteni da kapi iyyona sibera bi gayamine siviyağa. ¹⁸ Da ere wiinamayidi siyikayekayeni siyawonawona bo, “Kiiwa, kiiwa Jius yadi kiiwawo!” ¹⁹ Bi dighonama gayamina siyarurouvi da siyakanukanu, bi siyituwapore oghogheyana da ere wiinamayidi siyapeepeteni. ²⁰ Raghanina sivinamayeni ikovi, na kwama ididurina sikabitaveni bi kana kwama waghata

sivikotena mayeni. Bi sirutayini sikanibu da siyatuparatuni.

Yesu situparatuni

Mat 27:32-44; Luk 23:26-43; Jhn 19:17-27

²¹ Jerusalem sikanibutaveni bi kedae na tomogha kana waghawagha Saimon sibanani, wawa kuburinama ipiika iyarughurughu kwanatuve, na iyo wawayidi siruwiiyaiyaini da Yesu kana korosi iyakawari (Saimon na Sairin tomogha bi Aleksanda da Rufas tamadinaki).

²² Wasina bi iyo damdi Yesu sirutayini sinagho gawara sakwatuvuni Golgota, waghawaghana yana basuna *deudeu gawarina*.

²³ Name siberatowoyi ware wain da kii otona kana waghawagha myrrh yawata siwamiri na siyavereni, bi Yesu gegha iyaniunina.* ²⁴ Wasina situparatu, bi kana kwama sikabireregha toudimani kamodiye, bi wiirekwa tana sibera da mekodi kwama yadi kayowane siyayouna.

²⁵ Didibare, gabudara iyarurumuyamuya (9:00 o'klok) bi situparatu. ²⁶ Bi wiiwawu sisiyina siyiaviyeni na kiisepiye sigirumi da gayamina wowone situturatu naboni iwona, “Jius yadi kiiwawo.” ²⁷⁻²⁸ Bi yapiyapi damdi bata situparatudi, Yesu yawata, tana katiiyane bi tana dugene.†

²⁹ Wawaya ririnagha siyanono piika na gayamidi siwiineyana bi Yesu siwonawiiigiboyi

* **15:23:** wain, myrrh yawata na sinivisi kana muramura.

15:27-28: Isa 53:12 † **15:27-28:** Giruma mududi katamanidiye na mmko sisiyinama sivikiitayineni: bi awaki siberana peroveta yana sisiya itarawiikim iwona da, “Sikita da naboni ware bera bero wawayina” (Aisaiya 53:12 kokita). **15:29:** Mrk 14:58

bo, “Eka damina kabi! Tam kuwona da God yana bare kuyatainarika bi gabudara aroba kamone kuyayoghana mayeni! ³⁰ Na kata korosima kuyowogha da kuniyawii mayem!”

³¹ Bi berana mayimayiyina, **prist** babadidi da gwara kana wiiyeveveyana damdi Yesu sivinamayeni, siyawonawona bo, “Wawaya mududi iviyawiidi bi kate gerubana tounamani iniyawii mayenina! ³² Mede tana kita, iwona da touna God yana Wiivinevinegha Tomoyina, Isrel kana kiiwawo kata korosima inayowogha, na tanigeruveni.” Bi nokodi bata, Yesu yawata situparatudi na bada siwona wiiberoveni.

Yesu irabobo

Mat 27:45-56; Luk 23:44-49; Jhn 19:28-30

³³ Gabudara yubasune na wiididibara kubura tupana isowomumu, patana da ravidid gabudare.

³⁴ Bi ravidid gabudare (3:00 o'klok) na Yesu irukwatu da ghamana, “*Eloi, Eloi, lama sabatani?*” yana basuna, “Yagu God, Yagu God, awaki biidi kukuyovegu?”

³⁵ Wawaya mududi nama siyamiimiiri bi siwaiyaneni na siwona bo, “Kowaiyana, touna Elaija yakwatukwatuveni.” ³⁶ Wasina bi tomogha tana iverainagho gumba ikabi da wain tomatomane isirakutuvi, bi kii damone ivikavini. Bi ikoghasi igae Yesu biidi da iyaniuna bi iwona bo, “Kokoyai! Tana kita memeda Elaija yapiipiika korosima inatoreyowoyeni!”‡

‡ **15:36:** Psam 69:21 yawonawona wiimaghatara da God yana Wiivinevinegha Kiiwawona wain tomatomana sinavereni.

³⁷ Bi Yesu irakapara da yawiina itave-natughureni. ³⁸ Wasina bi God yana bareye bebera meko tupayaragha Kabikabikuwayina itoreboda iyarororoga na itamogosira da bata, wowone da iyowogha kabine.

³⁹ Iyo damdi kadi bada nama korosi naghone iyamiimiiri na ikita da metagha Yesu irabobo, na iwona bo, “Wiisuwona mmko tomoyina na God natuna!”

⁴⁰ Wasiwasike mududi nama, kadi taraboga siyaruruwiitete. Bi kamodiye na Meri Magdalin, bi Meri tana, Jemes murimurina da Joses sinadinaki da Sayome. § ⁴¹ Raghanina touna Galiline, na mmkodi wasiwasikedi siyakivikivini da yana kayowana siyaberabera. Bi wasiwasike mududi iiyawogha Yesu teya sipiika Jerusalemma na bada yawata nama.

Jousep, Yesu tubuyina idogu

Mat 27:57-61; Luk 23:50-56; Jhn 19:38-42

⁴²⁻⁴³ Ravidipikae, Jousep Arimatiya tomogha, bi bada ghamana **Wiigiugerogetora damna** kamone, bi touna wosina bada God keda woune wawaya wiibadedi kiiravine iyakoyakoyayi na iverakanibu. Bi kabununagha gabudarine (noko na **wiiyawiitaveyana gabudarina** naghone ravidiyeye), na Jousep idebawowora inagho Pailat

§ 15:40: Matiu 27:56 kamone, igrumi da Jousep gegha Joses.

biidi da Yesu tubuyina kiiravine ivibaba.** ††
 44 Bi Pailat ikabinokeni da Yesu nada irabobo, na iyo badana ikwatuveni ipiika bi ivitarakiiyaneni da nada waghata irabobo bo gegha! 45 Bi iyo badana yana sisiya iwaiyana ikovi na Jousep iviwaghasineni da Yesu tubuyina iyakabi.

46 Na Jousep bebera poina yeyeghanina igimoni bi Yesu tubuyina itoreyowoyeni da igere bi karawaga akima kakokakone sibanina name itore. Bi akima ghamana itabiri ipiikeni karawaga kawabonayina itoreboda. 47 Meri Magdalin da Meri tana, Joses sinananaki na siyaruruwiitete bi sikita da meme Yesu tubuyina sitore.

16

Yesu igeghomiiri magha

Mat 28:1-8; Luk 24:1-12; Jhn 20:1-10

1 **Wiiyawiiitaveyana gabudarina** ikovi bi murine, Meri Magdalin da Meri tana, Jemes sinananaki da Sayome, wane ghabughabu sigimona bi siyanagho da Yesu tubuyina siyituboro.* 2 Na Sande didibara wote gabudara iwasepi iyageege, na sinagho karawaga epamana bonayine. 3 Bi kedagha sidune

** **15:42-43:** Jius wiiyawiiitaveyana na Fraide ravidie yadagu da yanagho Satade ravidie yakovi. †† **15:42-43:** Jius yadi gwara iwona da wawaya inarabobona noko gabudarine sinadogu. Bi wiiyawiiitaveyana ravidie iyadagu, na Jousep Yesu doguna kiiravine iviyaininagha. * **16:1:** Jius yadi kiki da sirage na wane ghabughabuma sinituborodi bi muriye da sinadogudi, na mmkodi wasiwasikedi yadi wiina da mmko kikina siyakivini.

siyanono na toudimani siyisisiya kabivivirana, “Iiyabo akima karawaga epamana bonayina kawane kiiravidaye inatabirataveni?”

⁴ Bi raghanina siyakayogagawa na sikita da akimina nada sitabirataveni (akimina ghamanakina). ⁵ Na karawaga epamana bonayine sivitavena rughuvedi, bi siyakita da katiiyadiye na tomogha yaragina ere kwama poepoena iyamakamake na sikumararagha.

⁶ Bi iwonedni bo, “Gekonakumararaghana, akovi da Yesu Nasaret tomogha kwiininoyeni, iiyabo situparatuna. Touna gegha mma - nada igeghomiiiri! Kokita gawarina mmakatanina meme sitorena. ⁷ Bi konagho da kana kivikivina mududi da kate Pita yawata mmko warana kowonedni; touna ivinagho yanono Galilima, bi name konakita, metagha iwonemi na naboni.”

⁸ Na karawaga epamana bonayine sikanibutaveni, nuwapoya bi kiroro teya, na getana iiyabo siyawoneni da awaki, kiiravine toudi sinaghara kirakii.

MAK 16:9-20

(Mak yana buka katamanidi naghove waghata na peyaridi. Bi yadi bata katamananakidi kamodiye na veses 9 da inagho 20 na gegha, bi memeda nokodi buka mududi kamodiye na yana sisiya itubotayinidi da veses 9 da inagho 20 igiruma.)

*Yesu irumaghatara Meri Magdalin biidi
Mat 28:9-10; Jhn 20:11-18*

⁹ Sande raghani diidibare pom sowae, Yesu raboboma igeghomiiri magha murine, na ghuyoghuyone Meri Magdalin biidi irumaghatara, iiyabo roro kanuma beroberodi yadi 7 gwabinama ivikanibuvedina. ¹⁰ Wasikena awaki itubugha kiiravine, na inagho da turaturana iwoned, toudi siyaduudu da siyasiyasiyapa. ¹¹ Bi raghanina wasikena iwoned da Yesu nada raboboma igeghomiiri bi matanama ikita, na toudi, yana sisiya siwaiyana bi gesiyigeruwanana.

*Yesu irumaghatara kivikivina yadi bata biiyadi
Luk 24:13-35*

¹² Noko murine, kivikivina bata raghanina Jerusalem sikanibutaveni siyanono wawa kuburidiye na Yesu kana kita ivibogae bi irumaghatara toudi biiyadi na sivinagonagoveni. ¹³ Bi muriye sakovi, na siveramagha da turaturadi siwoned, bi toudi yadi sisiya gesiyigeruvenina.

*Yesu, kana kivikivina 11 biiyadi irumaghatara
Mat 28:16-20; Luk 24:36-49; Jhn 20:19-23; Acts
1:6-8*

¹⁴ Tughura waghate, na Yesu kivikivina yadi 11 biiyadi irumaghatara raghanina siyakamkamna. Bi ikidi kiiravine yadi noghota sigisi, basuna nuwanuwadi sikotakii da gayamidi siviakima da iiyawogha sikitana, yadi sisiya gesiyigeruvedi da iyawa magha. ¹⁵ Bi iwoned bo, “Kokanibu konagho kubura tupane da wara miisena dam bi dam biiyadi konadimeni. ¹⁶ Iiyabo

inigeruwana da inababataito na inayawa, bi iiyabo geinigeruwana na yana tamumu kiiravine aro inakabi. ¹⁷ Bi wiigeruwana damdi maragata sinakabi da **berakayowiiwiyaka** sinabera; toudi kanuma beroberodi kagu waghawaghae wawaya gwabidima sinikanibuwana, bi gamo wiibatama sinisisiya. ¹⁸ Bi imadima mota sinayouna, bo memeda tuwamoroba sinaniuna, na kate gesinarabobona. Bi imadi wawaya gubagubagidi debadiye sinatoura, na siniyawiiidi.”

God, Yesu ikabi igae abame

Luk 24:50-53; Acts 1:9-11

¹⁹ Bada Yesu, kana kivikivina iwona wiiyoy-owanedi ikovi murine, na God yana maragate na ikabi igae abame da ririne ivimakeni. ²⁰ Wasina bi kivikivina sinagho kubura tupane wara mi-isena wawaya biiyadi siyadimedimeni, bi Bada yawata kamodiye sibagibagi na ikabirubata da yadi dima na wiisuwona, basuna yana maragate **berakayowiiwiyaka** sibera bi wawaya sikitana sivigeruwana.

Buk Baibel long Anuki
Portions of the Holy Bible in the Anuki language of
Papua New Guinea
Buk Baibel long tokples Anuki long Niugini

copyright © 2010-2016 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Anuki

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures. Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-06-02

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 13 Jul 2024 from source files dated 31 Aug 2023

3c3405c8-4e9b-582a-95e8-4f2128c4872e